

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ГАЗЕТА

ПЛЮС Тернопільщина

№ 36 (120), середа, 11 вересня 2019 року | Заснована у квітні 2017 року. Виходить щотижня. 12 сторінок. Більше новин на сайті: www.teren.in.ua

У розпалі другі жнива

стасів» та у підприємствах «Агропродсервіс – Ярчівці» Зборівського і «Берегиня добра» Збаразького районів. Через нерівномірність дозрівання різних сортів, цю культуру збирають вибірково, на окремих масивах. На сьогодні сою у компанії обмолочено на 1800 гектарах із загального масиву 4800 га. Гаряча пора нині і на буряковому лані. Солодкі корені агропрод-

Цього року в агропідприємствах області посіяли 22,5 тис га цукрових буряків, що на 10 тис га менше, ніж минулого року. Сезон збирання розпочали раніше: уже збільшено від цукристих 817-гектарну площу. Повним ходом ідуть бурякові жнива в господарствах Гусятинського, Козівського, Лановецького і Чортківського районів. Уже накопано 43,7 тис тонн цукрових буряків.

Як повідомив директор департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації Володимир Стахів, урожайність солодких коренів цього року вища, ніж попереднього, і становить 535 ц/га.

Нинішнього сезону на території області працюють лише два цукрові заводи, які входять до компанії ТЗОВ «Радеків-цукор»: Хоростківський і Чортківський. На інших двох заводах – Збаразькому і Козівському – це рік утримуватимуть виробничі колективи. Далі, мабуть, підприєм-

ства продадуть або порожуть на метал. Все, на жаль, залежить від позиції монополіста-власника – керівництва компанії.

З початку сезону на діючі цукрові заводи уже надійшло 54,6 тис тонн солодких коренів, понад 10 тис тонн із них – завезено із сусідніх областей. На підприємствах переробили 47,5 тис тонн продукції і виробили 4,5 тис тонн цукру.

Щодо інших робіт осіннього польового комплексу, то аграрії при прогнозованих 67,9 тис га ріпаку вже посіяли 56,2 тис га, тобто 80 відсотків до запланованого. Також посіяно 2 тис га озимого пшениці, а всього під зернової культури відведено 149 тис га.

«Хід робіт коригує погода, – каже Володимир Минович. – Якщо у сусідній Львівській області пройшли дощі і це сприяє сівбі зернових, то наш регіон вони оминули, а це не дає змоги аграріям дотримуватися строків сівби зернових культур. Сподіваємося, що найближчим часом ситуація зміниться на краще».

Петро ГУДИМА

Складається враження, що хліборобські клопоти не завершуються ніколи. Нещодавно у компанії «Агропродсервіс» завершили збір ранніх зернових, а нині місцеві аграрії активно ведуть другі жнива.

Як розповів директор ПАП «Агропродсервіс» Іван Карачка, механізовані загопи організовано молотять сою у філіях «Росоховатець», «На-

сервісівці копають на полях філій «Вівся» і «Великий Ходачків» Козівського та «Настасів» Тернопільського районів.

За оперативною інформацією, на Чортківський та Хоростківський цукрозаводи з полів «Агропродсервісу» уже доставлено понад 6 тисяч 800 тонн солодких коренів. Урожайність цьогорічного буряку дещо нижча за очікувану, але цукристість тримається на рівні минулого року.

Ярослав СТАРЕПРАВО

з Днем народження
генерального директора ТОВ «Агро-Рось»,
депутата Тернопільської обласної ради
Олександра Феодосійовича САМСОНЕНКА

*Хай у житті Вашій завжди буде літо,
А якщо осінь, то тільки золота,
Нехай у гості ідуть завжди діти,
Хай сміх і радість на подвір'ї не стиха!
Нехай рясні дощі несуть для Вас здоров'я,
Проміння сонячне торкає уста,
Хай діти і онуки зіграють Вас любов'ю,
Бажаєм дового й щасливого життя!*

З повагою – колектив ТОВ «Агро-Рось»

«Горинь» буде з кормами

Осіння пора – найвідповідальніша для селян, адже попереду зима. Тому хлібороби ПСП агрофірми «Горинь» Лановецького району поспішають. Днями тут завершили збирання кукурудзи на силос із 350-гектарної площі.

Зліва направо: Михайло Ліщук, Олександр Бригадир, Андрій Чечотка, Євгеній Биць

Це менше, ніж торік, але завдяки придбаному насінню французької фірми, урожайність силосної маси зростає до 650 ц з гектара посіву. Ще у літній час кормозаготівельники запасли на зиму якісний сінаж та сіно. Від рання до пізнього працювали на кукурудзяному полі збиральні комбайни «Ягуар». Вправно вели їх досвідчений, з багаторічним робочим стажем механізатор Андрій Че-

леному кормовому дворі подрібнену, пахучу, з внесеними біологічними консервантами масу трамбували потужними тракторами Володимир Буряк, Віталій Гринюк, Андрій Гривас, Василь Солонюк. Вони подбали, щоби закладена силосна маса визріла якісним, поживним кормом, якого заготували більше як 18 тисяч тонн для 2827 голів ВРХ, у тому числі

1400 голів корів, які перебувають на фермах агрофірми.

Зупинявся кормовий конвеєр лише тоді, коли автомашинна водія Сергія Закидальського підвозила трудівникам гаряче харчування, яке в ідальній агрофірми готують Ольга Козачук, Людмила Шевчук, Світлана Фірман на чолі із завідувачем Лідією Швігер.

За якість та організацію роботи на кормовому дворі відповідає Григорій Кушнірук. Темпи і якість роботи кормодобувників свідчать, що агрофірма «Горинь» матиме на зимово-стійловий період утримання худоби міцну кормову базу, що забезпечить збільшення виробництва та продажу тваринницької продукції.

Григорій ВОЛЯНЮК
Фото Ольги ЧЕРНИЙ

Подружжя Юрій та Наталя Березовські відомі в Тернопільському краї як успішні сільськогосподарські підприємці та меценати. Останніми двома роками вони активно зайнялися ще й виробництвом меду та продуктів із нього.

Вулики з бджолосім'ями у господарстві «Агрон» раніше були лише для власного споживання меду та збереження давніх українських традицій: дбайливий український господар завжди тримав бджіл. Згодом Березовські вирішили більше уваги приділити бджільництву.

– Кожного, напевне, здивувала б реклама меду. Адже всі ніби й так розуміють, що цей продукт дуже корисний для здоров'я людини, – каже Юрій Березовський. – Усі звикли, що на телебаченні та інших ЗМІ активно пропагують культуру споживання чіпсів, гамбургерів та іншої швидкої їжі, алкогольних напоїв, тютюну, які псують здоров'я тих, хто споживає ці продукти. Виходить парадокс. Люди витрачають гроші на те, що їм шкодить, вкорочує і так недовге земне життя. Заснувавши підприємство «Пасіка Березовських», ми основною своєю метою поставили виробництво меду для поліпшення

Здоров'я з вуликів «Пасіки Березовських»

потребу організму, який активно росте й розвивається, у вітамінах, мінеральних солях та інших корисних елементах. Згодом цю ініціативу підтримали у Байковецькій ОТГ. Вірю, що до нас невдовзі долучаться усі батьки, які зрозуміють, що мед – надзвичайно корисний продукт, і варто з раннього віку привчати дітей споживати його, а не давати їм гроші на сухарик, чіпси та кока-колу. Тому своїм девізом ми обрали такі слова: «Пасіка Березовських» пропонує здоров'я з вулика!»

Раніше біля офісного приміщення ПП «Агрон» та ФГ «Березовського» у селі Товстолуг було майже сто вуликів. Нині ж зі створенням підприємства «Пасіка Березовських» вулики, кількість яких зросла у десять разів, розмістилися у селах Костантинівка, Білосірка, Товстолуг та є ще 10 причепів мобільної пасіки.

Велику увагу тут приділяють генетиці, зокрема розведенню маток. Після низки спроб дійшли висновку,

і на більшу відстань летять на медозбір, у тому числі і в похмуру погоду. Порівняно з українськими, ці бджолі відчутно більше приносять меду. Хоч бджоли німецькі, проте вони найбільше полюбили українські корпусні вулики із Северодонецька.

У Малому Ходачкові розмістилося маткове господарство та основна база з автоматичною лінією відбору меду, медогонкою, медовими фільтрами та резервуарами для меду.

Юрій Березовський зі своєю торговою маркою «Пасіка Березовських» за короткий час вийшов на внутрішній ринок та має напрацювання щодо співпраці з пасічниками Європи, США та Канади.

Продукція «Пасіки Березовських» – стовідсотково натуральна, екологічно чиста, в якій немає цукру та антибіотиків, яка, поряд з відмінною якістю, володіє лікувальними та профілактичними властивостями. Цей цілющий мед зібраний на екологічно чистих медоносах.

Найбільшу товарну нішу займають соняшниковий та гречаний мед. Є й ексклюзивний, такий як фалевий або комбінації з іншими ви-

дами меду. Мають мед і з різноцвіт'я – він містить пилоків зерна з кількох видів лікарських рослин. Невдовзі з'явиться мед з оригінальними добавками чорносливу, кураги, фундука і гречкового горіха. А ще у планах – виготовлення перги і маточного молочка. На основі стародавніх рецептів у господарстві «Пасіка Березовських» виготовляють і слабоалкогольні напої, зокрема медовий бальзам, куди, крім меду, прополісу і пилку, входять настої з 12 трав.

Багато сил та енергії віддають цій благородній справі старший пасічник Олег Куш, пасічники Ігор Кречківський, Дмитро Наворинський та їх помічники Олег Плішко і Микола Бурба.

На ринку меду, як і інших продуктів, існує незмінне правило – додана вартість. Якщо її немає, то це аматорство. Однак спочатку, як вважає Юрій Березовський, важливо створити потужний потенціал медоносної бази, дбати про якість меду та продуктів із нього. Тоді віддача буде обов'язково.

Галина ЮРСА

здоров'я українців. Передусім ініціювали проект, який самі фінансуємо, – у школах та дитячих садочках Великогаївської ОТГ щодня давати дітям по 15–20 грамів меду. Це добова норма дитини, що забезпечує

що кращих маток, як німецька порода «Бакфаст», ще не вивели. Тому два роки поспіль завозять племінні, штучно запліднені матки цієї чистої породи німецької бджоли. Головна риса цих Божих комах – миролюбність, вони не жалять. Вони швидше

ВІРІВНИЦТВО ТА ПРОДАЖ

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ
БЕТОННИЙ ЗАВОД

☎ 0500 600 400

• Панелей

• Перемичок

• Фундаментних блоків

• Балконних плит

• Плит огорожі

• Товарного бетону

• Фібробетону

вул. Бродівська, 48

ГАЛИЦЬКА ЗЕРНОВА КОМПАНІЯ

в власній спеціалізованій лабораторії
та в ручному логістичному центрі

- купує зернові;
- надає послуги з очищення та зберігання зерна;
- приймає та відвантажує зернові залізничним і автомобільним транспортом

Тернопільська обл.,
Козівський р-н, с. Яструбове
вул. Промислова, 2-А

Тел: 067 352 4552; 050 377 25002
e-mail: gzko@ukr.net

ЗНАК ШАНИ І ЛЮБОВІ

У Тернополі освятили стелу пам'яті Героям, які полягли у війні на сході України. Стела облаштована з трьох мармурових плит, на яких викарбувані 105 прізвищ загиблих бійців. Над її створенням місяць працював архітектор Данило Чепіль. За словами директора Тернопільського об'єднання парків культури і відпочинку Миколи Лесіва, на усі роботи з міського бюджету виділили 300 тисяч гривень.

**Фото і текст
Василя БАЛЮХА**

ДО 75-РІЧЧЯ ПОЧАТКУ ДЕПОРТАЦІЇ

Насильна евакуація з кривавими розправами

75 років минуло від початку депортації етнічних українців з історичних земель у Польщі. За нагоди цієї річниці у Тернополі відбувся молебень та покладання квітів до пам'ятника жертвам депортації українців у 1944–1946 та 1951 рр.

9 вересня 1944 року була підписана Люблінська угода про евакуацію українського народу з території Польщі. Тодішнє масове виселення українців супроводжувалося репресіями і кривавими розправами. Його метою було остаточне знищення української Церкви, віри, українського духу і традицій, тому сьогодні ми повинні пам'ятати про тих

багатьох людей, які, ставши жертвами злочину, були змушені покинути рідні домівки.

Тоді було депортовано 482 тисячі наших громадян, – зазначив в. о. голови облдержадміністрації Іван Крисак. – Людиноненавистний режим намагався викоринити українців з їхніх історичних земель – Лемківщини, Холмщини, Надсяння, Любачівщини, Бойківщини. Радянська система не шкодувала нікого.

На знак пам'яті і шани сотень тисяч українців священнослужителі відправили молебень, а учасники поминального заходу поклали квіти до пам'ятника.

**Любов ТИМЧУК
Фото ВАСИЛЯ БАЛЮХА**

ГОЛОС НАРОДУ

Протест Скалатської громади: другий раунд

Цього разу до мешканців Скалатської ОТГ приєдналися гримайлівці: зруйнована ділянка дороги Тернопіль – Скалат – Гусятин – Жванець, особливо в місці, де курсують вантажівки зі щабелем із Полупанівського кар'єру, вже не дає нормально жити людям. Обіцяного обласною владою ремонту цієї дороги до 1 вересня ц. р. не відбулось, отож місцеві жителі дотримали слова і в післяобідній час 3 вересня перекрили трасу біля Тернопільського аеропорту між Тернополем і Смиківцями.

під'їзді до обласного центру, вмиль утворилися кілометрові шеренги автомобілів. Деякі водії сердилися, але більшість ставилася до вимог людей із розумінням, а то й з іронією. «Стару владу до роботи в інтересах жителів області вже нічим не примусиш, і перекриття доріг не допоможе», – з усмішкою сказав кермувальник легківки, додавши, що і сам би приєднався до пікетувальників, якби загальмував трохи ближче до «гарячого» пішохідного переходу.

Стан дороги Тернопіль – Скалат – Гусятин – Жванець – це знущання з водіїв та мешканців населених пунктів, розташованих у цьому напрямку, зазначили учасники пікети. Газета «Сільський господар» вже публікувала матеріал на цю тему в №34 від 28 серпня ц. р. під заголовком «Про дорожню покриття та ударну хвилю протестів». Йшлося про події 29 липня цього року, коли жителі Скалата перекрили згадувану трасу між цим містом і селом Колодіївкою в місці виїзду вантажного транспорту з Полупанівського кар'єру. Тут на трасі утворилися не просто ями, а рови протяжністю 200 метрів. Тоді ж відбувся «круглий стіл» з участю керівництва Тернопільської ОДА, представників Скалатської міської ОТГ, правоохоронців, Служби автодоріг області, в ході якого жителям громади пообіцяли взятися за ремонт дороги до 1 вересня. Тоді ж скалатчани заявили, що в разі неви-

конання обіцяного вони знову перекриють дорогу, але вже у Смиківцях, біля аеропорту, де їхня акція стане помітнішою...

Коли цей матеріал готувався до друку, редакції повідомили, що зустрівся жителів Скалатської міської і Гримайлівської ОТГ цього разу виявилися результативними. Вже через два дні після акції протесту біля Тернопільського аеропорту, 5 вересня, на дорогу поблизу Скалата Служба автодоріг області направила для ремонту найзруйнованіших ділянок потужну дорожню техніку та необхідні матеріали. Станом на цей час, частину дорожнього покриття між Колодіївкою і Скалатом відновлено з укріпленням основи, дорога біля повороту на Полупанівський кар'єр знову придатна для експлуатації. Вантажні самоскиди з кар'єру курсують допоміжним паралельним напрямком, щоб не руйнувалося нове покриття.

Як повідомив учасника акції заступник керівника Служби автодоріг в Тернопільській області Юрій Іваніца, дорога Т2002 Тернопіль – Скалат – Жванець є автошляхом територіального значення, і коштів на його поточний середній ремонт Кабінет Міністрів цьогоріч не передбачив. Укравтодор розробив окрему цільову програму відновлення доріг такого типу за допомогою бетону, яка має запланувати в 2020 році за умови, що її ухвалить новий уряд. Тоді можна буде сподіватися на повноцінний ремонт цього проблемного нині автошляху від Смиківців аж до Гусятини.

Ганна МАКУХ

І ще про субсидії

Постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. №373 «Деякі питання надання житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі» затверджено Порядок надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі, який застосовуватиметься з 1 жовтня 2019 року.

Розрахунки суми пільг проводитимуться в Єдиному державному автоматизованому реєстрі осіб, які мають право на пільги, тому передбачено внесення до ЄДАРП інформації про педагогічних, медичних, фармацевтичних працівників, працівників бібліотек, музеїв, спеціалістів із захисту рослин та працівників культури у сільській місцевості і селища міського типу, які мають право на відповідні пільги, на підставі відомостей установ і організацій, в яких вони працюють.

Передбачено дві форми надання пільг у грошовій формі: безготівкова і готівкова.

За заявою пільговика, поданою структурному підрозділу з питань соціального захисту населення до 15 жовтня (15 травня), у якій зазначаються виплатні реквізити, виплата пільги здійснюватиметься у грошовій готівковій формі з початку опалювального (неопалювального) сезону.

Пільговики, яким надаватиметься пільга у грошовій формі, зобов'язані сплачувати щомісяця вартість фактично спо-

житої послуги з урахуванням суми пільги, перерахованої управителем, об'єднанням, виконавцям комунальних послуг або виплаченої таким пільговикам готівкою.

Якщо у пільговика, який отримуватиме пільгу у готівковій формі, виникне прострочена понад місяць заборгованість з оплати житлово-комунальних послуг, сума якої перевищуватиме 20 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, про що орган соціального захисту населення повідомлятимуть надавачі послуг, пільга надаватиметься йому з наступного опалювального (неопалювального) сезону у грошовій безготівковій формі.

Звертаємо увагу, що структурні підрозділи з питань соціального захисту населення мають право у разі потреби перевіряти обгрунтованість видачі та достовірність документів, поданих для надання пільг.

Пільговик зобов'язаний повідомляти структурному підрозділу з питань соціального захисту населення про зміну всіх обставин, які впливатимуть на надання пільг.

Сума пільги, виплачена надміру внаслідок зловживань з боку пільговика, на вимогу структурного підрозділу з питань соціального захисту населення повертатиметься пільговику до державного бюджету.

У разі відмови пільговика добровільно повернути суму надміру перерахованої (виплаченої) пільги, питання про її примусове стягнення вирішуватиметься у судовому порядку.

**Вадим БОЯРСЬКИЙ,
директор департаменту соціального захисту населення ОДА**

Змінилися терміни подання показників електролічильника

Постановою НКРЕП №1525 нещодавно внесено зміни до правил роздрібного ринку електричної енергії. Побутові споживачі тепер зобов'язані щомісяця за 2 дні до кінця розрахункового періоду або включно на 3-тій робочий день наступного знімати фактичні показники лічильника електричної енергії та надавати їх оператору системи розподілу. Тобто терміни для передачі показників змістилися на 1 день.

Відтепер показники електричної енергії, передані протягом періоду, що починається за два робочі дні до кінця місяця та закінчується на третій робочий день наступного календарного місяця, вважаються даними на перше число календарного місяця.

Щоб передати показники електролічильника, повідомляють у ВАТ «Тернопільобленерго», споживачі можуть скористатися багатьма зручними способами: сервісом «Персональний кабінет», онлайн-передачею даних без реєстрації, безкоштовною щодобовою «гарячою лінією» 0 800 506 90 40, особисто звернувшись в абонентний відділ РЕМ.

НОВИНИ З УКРАЇНИ

Задля зміцнення регіональної безпеки

13–28 вересня на базі Національної академії Сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного відбудуться українсько-американські командно-штабні навчання. Про це повідомляє «Укрінформ».

До навчань залучать війська Rapid Trident-2019. Загалом прибуде 3,7 тисяч військових із 14 країн НАТО.

Війська США представлятиме особовий склад 101-ї авіомобільної дивізії, Нацгвардії Каліфорнії, 7-ме навчальне командування Сухопутних військ, а також Командування спеціальних операцій в Європі.

Проведення навчань повинно зміцнити та модернізувати оборонний сектор нашої держави відповідно до стандартів НАТО та США, а також зміцнити міжнародну інтеграцію і регіональну безпеку.

Газ на зиму

Послугою «газовий запас» вже скористалося 7,32 тис українських родин. Сумарно вони придбали 4,5 млн кубометрів газу на зиму за літніми цінами.

Про це повідомляє пресслужба Нафтогазу. Зазначається, що до програми вже приєдналися 18 регіональних газопостачальних компаній, або більше як 70% від їх загальної кількості. Наразі тривають переговори з газопостачальниками міста Києва, Одеської, Херсонської, Полтавської і Донецької областей.

Відповідну програму у Нафтогазі запустили 21 серпня. Згідно з її умовами, українським родинам дозволили заплатити заздалегідь за газ, який вони споживатимуть взимку під час опалювального сезону. Заплатити за такий газ дозволили за цінами, які діють у літній сезон. Максимальний обсяг газу, який можна закупити на таких умовах, становить 25 тисяч кубометрів.

Інвестиції для своїх родин

Трудові мігранти перераховують дедалі більше грошей в Україну. Про це розповіли в ефірі «Сніданку з 1+1».

За 7 місяців цього року вони переказали понад 106 мільярдів гривень або понад 4 мільярди доларів. Це на 13% більше, ніж за аналогічний період минулого року.

Таке зростання переказів, за даними Міністерства економіки, стимулює розвиток внутрішньої торгівлі в країні.

Нагадаємо, 9 квітня повідомлялося, що українські заробітчани минулого року перерахували на Батьківщину 14 мільярдів доларів, що на 19% більше, ніж 2017 року.

Корупціонери будуть покарані?

В Україні почав роботу Вищий антикорупційний суд. Про це інформує UATV з посиланням на 24 канал.

Експерти переконані, що суд одразу почне швидко, якісно та ефективно діяти.

«Судді розуміють, що на них є умовний тиск з боку влади, міжнародних партнерів та суспільства, яке вже кілька років чекає, коли корупціонери будуть покарані. Завдяки міжнародним партнерам нам вдалося забезпечити добросесійних суддів. Тому вони готові і рвуться в бій, готові розглядати справи», – заявив член Центру протидії корупції Галина Чижик.

За її словами, до Нового року вже можуть з'явитися перші вирокі Антикорупційного суду.

Вищий антикорупційний суд загалом налічує 38 суддів, а саме: 27 суддів першої інстанції і 11 суддів апеляційної палати.

Його головою стала 37-річна Ольга Танасевич, яка перебуватиме на посаді 3 роки.

Нагадаємо, що ЄС схвалив прийняття Києвом закону про Вищий антикорупційний суд.

Відтепер паспорти рівнозначні

Національний банк України дозволив використання закордонного паспорта для отримання банківських послуг.

Про це повідомляє Державна міграційна служба, послаючись на лист НБУ від 4 вересня 2019 року № Р/25-0006/45577.

Зокрема, цим листом підтверджується рівнозначність використання громадянами України обох паспортних документів.

Зазначається, що, відповідно до наданих роз'яснень, відомості «по батькові» фізичної особи-резидента, які не містяться в паспорті громадянина України для виїзду за кордон, можуть встановлюватися банками на підставі інших офіційних документів, зокрема – про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків (РНОКПП).

Також наголосуються, що посвідчення водія, особи моряка, особи з інвалідністю чи учасника Другої світової війни, посвідчення, видане за місцем роботи фізичної особи, не можуть бути використані громадянином України для встановлення його особи під час отримання банківських послуг.

На батьківщині Великого Каменяря

У 163-тю річницю від дня народження Івана Франка у Дрогобичі відбулася VI урочиста церемонія нагородження лауреатів Міжнародної премії імені Івана Франка. Про це повідомляється на сайті Міжнародного фонду Івана Франка.

Премією нагороджують науковців за дослідження, здобутки та відкриття у галузі україністики та соціально-гуманітарних наук. Цьогоріч подія збирала науковців України, Італії, Австрії, Словаччини, відомих франкознавців, громадськість, родину Великого Каменяря та високоповажних гостей.

Із 27 наукових робіт у двох номінаціях, які було подано на премію, найкращою визнали монографію філолога Міланського університету Марії Грації Бартолліні «Лізнай самого себе. Неоплатонічні джерела у творчості Г. С. Сковороди» у номінації «За вагомі здобутки (досягнення) у галузі україністики».

Премію заснував у 2015 році онук Каменяря – Роланд Франко.

59 відсотків українців – мрійники

Оприлюднено результати опитування Міжнародної дослідницької компанії Kantar TNS на замовлення Центру економічної стратегії.

84 відсотків українців підтримують популістську політику, а 59 – не лише підтримують, а й вважають її реалістичною.

Такі цифри є небезпечними для економіки. Вони означають, що більшість українців не лише підтримують абстрактну популістську політику, але й вірять, що її можна втілити у життя, а отже, вимагатимуть від політиків її втілення.

Здебільшого схильні підтримувати таку політику економічно вразливі верстви населення (люди, що мають менше можливостей для реалізації в освіті, працевлаштуванні тощо) та переважно люди, які не проявляють критичного мислення у повсякденному житті.

Відзначається, що прихильники популізму, головним чином, живуть у селах, не мають вищої освіти або отримують маленькі зарплати.

Однак відмінності щодо підтримки популізму залежно від віку чи регіону – несуттєві.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ФЕСТИВАЛЬНЕ

В автентичних вишиванках смакували запашним борщем

Минулої неділі гостей та жителів Борщова поглинув калейдоскоп яскравих подій. Цього дня було об'єднано святкування Дня міста, якому виповнилося 563 роки, традиційний для Борщова фольклорно-мистецький фестиваль «Борщівська вишиванка» та гастрономічний фестиваль «Борщів-2019». Атмосфера у райцентрі, як завжди, була святковою, піднесеною, а культурна програма – насиченою і різноманітною.

Свято у Борщеві розпочалося з молебня за благополуччя і процвітання борщів'ян і відкрилося урочистою ходою учасників фестивалю та покладанням квітів до пам'ятників і визначних пам'яток міста. Далі було чимало розваг, виставок, частвувань і концертів, у центрі яких була автентична борщівська вишиванка і традиційна українська страва – борщ.

Борщівська вишиванка – сорочка, вишита чорними нитками, – вже давно стала своєрідною візитівкою Тернопільщини. Ця спадщина, розповідають жителі краю, прийшла до них із давнини, коли на Борщівщину часто нападали турки і татари. Після одного з таких набігів було знищено усіх чоловіків із кількох навколишніх сіл. Власне, тоді дівчата і жінки запряглися упродовж довгого часу носити жалобу за загиблими і одягати сорочки, вишиті чорними нитками. Часу відтоді пройшло чимало, проте борщівська вишиванка ніколи не забувалася, а навпаки – удосконалювалася майстринями і дедалі більше набуває популярності.

Гості фестивалю мали змогу відвідати етнографічну виставку «Борщівська народна сорочка» з фондів місцевого музею, виставку вишиванок із сіл району. Також увазі глядачів було продемонстровано документальний фільм «Борщівська сорочка. Коріння сили», створений за підтримки Українського культурного фонду. Зачаровували своєю майстерністю театралізоване дійство та відтворення стародавніх обрядів, пісень і танців, які прижилися на Борщівщині.

Голова міської ОТГ Іван Кобилянський подякував усім, хто береже історію краю, почуватися патріотом Борщівщини, розбудовує її та вболіває за честь і славу. Він також висловив вдячність тим жителям краю, які, жертвуючи власним життям, захищають Україну. Чимало жителів громади отримали цього дня почесні відзнаки. Серед них найстарша жителька райцентру Галина Шур, подружжя пара Ніни та Мико-

ли Пелихів, які відсвяткували 61 рік спільного подружнього життя, Юрій Калаур, дружина якого на День міста народила сина, і багато інших. Святковою настроям, яскравому колориту додавали мистецькі номери творчих колективів і солістів, гастрономічний фестиваль з різноманітними стравами і традиційним борщем у великому казані. Господині з усіх навколишніх сіл пригощали гостей власними кулінарними шедеврами. Вони ж організували майстер-клас із приготування борщу та змагалися за те, у кого ця страва вийде найсмачнішою. Гран-прі за найсмачніший борщ отримали господині із села Кривче.

Любов ТИМЧУК

Послання козаків і... штовхання макогона

Кожен знає, що радість разом завжди множиться, а біда – розділяється. Останнього дня літа жителі Смиківців Тернопільського району зібралися великою дружною родиною на стадіоні, щоби відзначити День села. Захід мав назву «Гріє душу село, моє рідне село».

Ще з обіду відбувалися спортивні баталії – змагання з футболу, штовхання ядра та макогона (!). А ближче до вечора, розклавши солом'яні тюки для сидіння, смиківчани прийшли, як кажуть, і себе показати, і на людей подивитися. Для дітей організатори влаштували розваги на яскравих батутах. Батьки, бабуся і дідуся купували їм солодоші та іграшки. Звучала музика й облаштували фан-зону. Для дорослих смачно пахли шашлики з димком, закоркована на старий манер кукурудзяним качаном медууха та інші смаколики. З навколишніх сіл з'їжджалися артисти та гості.

Дійство благословив парох с. Смиківці о. Євген Флиста. Помолитися за тих, хто нині зі зброєю в руках охороняє мир та спокій в Україні. Хвилиною мовчання згадали тих, хто загинув у цій жорстокій війні та більше ніколи не повернеться до рідного дому. У пам'ять про них звучали патріотичні твори у виконанні учасників художньої самодіяльності, молодь села поклала букети живих квітів до пам'ятника борцям за волю України.

Громаду вітав сільський голова Володимир Сидяга. Урочисто звучав Державний гімн України, який виконав народний аматорський хор «Тарас» клубу села Смиківці. Звеселяли учасників дійства українські пісні, композиції, танці національні та народні світу. Особливо схвилювала сцена «Послання козаків» у виконанні народного аматорського театру «Відгомін» та гумористичні мініатюри у виконанні цього колективу. Привітали смиківчан українською піснею заслужений артист України Василь Хлестун із донькою Іриною, учасники гурту «Легка доріжка» села Мишковичі, інші виконавці. Веселили людей чудові позитивні ведучі Галина Кравець та Надія Осадчук.

У День села були нагороджені наймолодший мешканець – Богдан Гривас і два найстарші – Ольга Бутковська, Богдан Тумацький, найстарша подружжя пара с. Смиківці – Микола і Стефанія Бутковські та наймолодша – Роман та Оксана Рогоцькі.

Галина ЮРСА

Каракулеве сімейство «прописалось» у Шманьківцях

Уже понад 15 років на крутих пагорбах села Шманьківці, що на Чортківщині, можна побачити стадо овець каракулевої породи, які дають цінну вовну та смачну бринзу. Вирощує їх місцевий житель Юрій Захарчук (на знімку).

Розпочалося усе з кількох вовнистих тварин, які чоловік привіз до села аж із Чернівецької області. Захоплення вівцями, бажання розвиватися і підтримка у цьому дружини Люби зробили свою справу, і спільними зусиллями сім'я поступово вийшла на промислове вівчарство. На майнові паї вони придбали закладений стайню, облаштували доїльний зал та, дякуючи буковинським вівчарям, навчилися робити бринзу і, попри усі труднощі, продовжують працювати досі.

– Нині, – розповідає Юрій Михайлович, – поголів'я овець у нас значно менше, ніж було кілька років тому. Зі 150 тримаємо 100, але роботи вистачає і біля такої кількості.

Доводиться прокидатися о третій годині ранку, аби видоїти овець і вивести їх на пасовисько, бо спеку ці тварини переносять важко.

Усі роботи господар намагається виконувати сам, а дружина Люба готує тим часом надзвичайно смачну бринзу, яка не має своєрідного овечого запаху. А все через те, що до овечого молока додають козяче. Саме для цього в господарстві тримають і кіз. Також мають двох осликів, корову, поросят, іншу живність.

Роботи сім'я Захарчуків не боїться і готова надалі працювати не покладаючи рук, хоча, незважаючи на запал і оптимізм, з'явилося у них деяке розчарування. Кажуть, доглядали би і більше овець, проблема лише в тому, що нема ринків збуту ні на вовну, ні на м'ясо, ні на шкіру. Працювати стає не вигідно, а держава таких, як вони, кинула напризволяще.

– Вівчарство в Україні тримається на ентузіастах, – скаржиться Юрій Михайлович. – Прикро, але у нас навіть нема де купити племінних овець. Для покращення молочності я хочу придбати барана породи Авації.

Вони є у Молдові, в інших сусідніх країнах, тільки не у нас. Здається, ця галузь нікому не потрібна. Сподіваюся на покращення з року в рік трохи втомився, адже життя коротке і хочеться бачити результат вже і зараз.

Однак, незважаючи на таку сумну

нотку, завжди життєрадісний і вправний гасда щодня продовжує займатися улюбленою справою, будучи яскравим прикладом працелюбства та можливого розвитку призабутої галузі у багатьох українських селах.

Максим ОГОРОДНИК

Фото автора і Ореста ЛИЖЕЧКА

НЕХАЙ СВІТ ЗАЧЕКАЄ, Я КАРТОПЛЮ КОПАЮ!

Хто ховає під кущі наші супи і борщі?

«Хто ховає під кущі наші супи і борщі? Ми лишень шукаємо. А воно – під землею птиця кубло звила і яєць нанесла. Ми ж їх забірємо». А та, що очі має, а не видить, приповідає: «Я росла в темниці, як зросла – взяли в світлиці. З мене шкуру всі деруть, мене варять, мене труть, пироги з мене печуть. Відгадайте, хто ж я є, скажіть ви ім'я моє». Так ми з внуком на горді згадували загадки про наш «другий хліб».

В якому б тисячолітті ми не жили і як би не розвивалися технології,

скільки б не було в мене поїздок і планів, нехай світ зачекає – я картоплю копаю! Не кінь розорює гребінці землі, а лопата пірнає під сухе бадилля і випускає із темниці пишнотілу дівцю... Це сакральне дійство, а не робота...

Люблю цю пору. Копають картоплю, сплячуть бадилля, дим піднімається в небо, а потім стелиться землею... Ліна Костенко з цього приводу написала: «Під осінь у кожному селі немов димки димлять жертівні – копають люди картоплі».

Сіном пахне вигоріла трава, полинами, медом, грибами. Пташині клічки замикають літо. Як зворухли во вони роблять кола над городами.

А люди копають картоплі. Як класно бути хоч один день причетним до цієї споконвічної праці. Саме її увіковічили в колекційній монеті номіналом 10 гривень, яку так і назвали – «КОПАННЯ КАРТОПЛІ». Наша найбільша цінність – земля-годувальниця. Потяг і любов до неї, праця на ній тисячі років еднають покоління. На монеті куц картоплі – як дерево життя, а коріння його – золоті бульби.

Копаємо це диво ніби завжди цього періоду, в один час, але в пору мого дитинства, коли три покоління на горіди в кошики збирали ці золоті бульби, яблуно не збирав, полиніці не зав'язувалися, малина не хилила

Тепер веселіше, сонячніше... Тоді ми знали, що копання картоплі – іміджотворчий чинник. Якщо у вас із сусідами приблизно однакові статки, хвалитися нічим, то можна раніше них викопати картоплю і заховати в лях, а навесні раніше закопати її в землю. Цей процес мав ще й вимір любові до родини. Не їдеш картоплі – не любиш батьків, не дбаєш про їхню старість. Чи змінилося щось тепер? Змінилося. Тільки солодким дим залишився, незмінний смак картоплі і неповторне відчуття причетності до чогось великого і величного. А це розуміння, що спогада сільської дитини завжди з нею...

Людмила ОСТРОВСЬКА

Погода

У період з 12 по 18 вересня синоптики прогнозують подальше зниження температури: вдень вона становитиме 16–20 градусів, вночі – 7–11 градусів із позначкою плюс.

Атмосферний тиск перебуватиме у межах 742–744 міліметрів ртутного стовпчика, вологість характерна для цього відрізку осіннього періоду.

Варто звернути увагу на 14 верес-

ня, коли відзначається день пам'яті преподобного Симеона стовпника і матері його Марфи. З цього дня починається старе бабине літо, яке триває до 21 вересня. За цим днем наші пращури визначали погоду на майбутню осінь і зиму. Якщо день ясний і теплий, то осінь і зима будуть теплими, якщо йтиме дощ – осінь буде дощовою.

ПРИВАТНЕ АГРОПРОМИСЛОВЕ ПІДПРИЄМСТВО

АГРОПРОДСЕРВІС

с. Настасів, Тернопільський р-н, Тернопільська обл.

Потрібні на постійну роботу:

- Тракторист – ЗП від 15 000 до 30 000 грн
- Водій автокрана – ЗП за домовленістю
- Різноробочий у с. Настасів – ЗП 10 000 грн
- Охоронець (доба через дві) – ЗП від 7 000 грн (телефонувати 0673522041)
- Забійник худоби в с. Настасів – ЗП 10 000 грн
- Вантажник – ЗП 9 000 грн

Доставка персоналу здійснюється службовим автобусом

Телефон для довідок: (067) 658-82-59 e-mail: ternoipilkh@gmail.com; web: agroprodservice.com.ua

МОЛОЧНЕ ТВАРИНИЦТВО

Після стабільності – стрімкий спад

У серпні ціни на молокопродукти порівняно з червнем-липнем зросли на 3 відсотки, а на початку осені прогноують ще ріст на 2%. Зменшення поставок молока на переробні підприємства – основна причина росту цін.

му секторі, так і в індивідуальному. Якщо порівняти липень 2017 і 2019-го років, то скорочення відбулося на майже 23 тис корів, а за півріччя промислові ферми втратили до 12 тис голів.

За словами Ганни Лавренюк, найбільше скорочення поголів'я спостерігалося з березня 2019 року, і це закономірно, оскільки незрозуміла система ринку землі заставила керівництво більшості господарств задуматися щодо повного згортання молочного напрямку, аби акумулювати кошти на випадок необхідності викупити землю і зберегти бізнес.

Іван РЕШЕТИЛО

Про це розповіла віце-президент Асоціації виробників молока Ганна Лавренюк. Викликає тривогу той факт, що після досягнення відносно стабільності у цій галузі протягом двох років, цього року відбувається стрімке зменшення поголів'я корів як у промислово-

Однією з найперспективніших культур для садівництва на сьогодні вважається фундук або, іншими словами, – окультурена ліщина. Куплені за помірну ціну саджанці, які не є надто вибагливими у догляді, можуть плодоносити на одному місці до ста років. Урожай горішків може бути від двох до семи кілограмів з куща. Їхня вартість в очищеному вигляді на сьогодні коливається у межах 300–350 гривень за кілограм, а в неочищеному – 100–120 гривень. При цьому користь фундука для здоров'я є неоціненною.

Одним із тих, хто добре знається на цій культурі і вирощує її для потреб сім'ї, є мешканець Копичинців Гусятинського району Ярослав Дровняк. Десять років тому він уперше посадив фундук у саду біля хати. Перші саджанці привіз із Польщі. Нині чоловік доглядає сорок кущів, з яких щороку збирає непоганий урожай і отримує велике задоволення від догляду за улюбленою рослиною. Окрім ліщини, Ярослав Андрійович посадив ще й яблуні, груші, абрикоси та інші дерева, але фаворит у нього, все-таки, лісовий горіх. До того ж він вважає, що займатися і розвиватися потрібно в одному напрямку, а не в усіх відразу. Саме тому, коли його зять Володимир як учасник АТО три роки тому отримав землю під садівництво, у сім'ї уже знали, чим вона буде засаджена. Ідею вирощувати фундук Володимир підтримував, тим паче, що певний досвід тестів передав уже і йому. Відтак, два роки тому вони почали закладати сад у селі Котівка біля Копичинців. Половину саджанців, які тепер значно більші, ніж інші, посадили у перший рік. Це були відводки з власних кущів біля хати. Другу половину придбали у

Цілющі горішки для наступних поколінь

садівника з Хмельниччини і висадили її наступного року. Сьогодні фундук зростає на двох гектарах землі у надзвичайно затишному місці. Тут же господарі встановили систему поливу для дерев, підвели світло і засіяли усю площу травою. Вона, вважає Ярослав Дровняк, не лише гарно виглядає, а й затримує вологу під кущами, яка надзвичайно потрібна для ліщини. Окрім того, аби був хороший урожай, кущі необхідно кропити засобами захисту від шкідників і хвороб, а також – підживлювати міңдобривами.

– Найбільшої шкоди плантаціям фундука можуть завдати личинки хруща, – каже пан Ярослав. – Вони люблять посякати його корінням. Тому, якщо ви знаєте, що ці личинки є на вашій ділянці, спершу треба вивести їх, а потім висаджувати фундук. Отруйними для личинок є люпин і гречка, які можна висіяти на землі за рік до посадки саду. Якщо ж не хочеться так довго чекати, можна скористатися хімічними засобами. Також потрібно боротися і з гусінню, яка об'їдає листя фундука у травні-червні. Її можна збирати вручну, якщо небагато є, або знову ж, за допомогою «хімії».

Садити кущі фундука господар рекомендує на відстані 6х5 метрів. Це можна робити навесні, але найкраще – восени. Щодо земельної ділянки, то ця рослина невибаглива – росте практично на будь-яких ґрунтах, лише не любить протягів і занадто кислої, солоної та важкої

глинистої землі. Аналіз свого ґрунту власники саду не робили, хоча у майбутньому планують це зробити, аби дізнатися, чим можна покращити його властивості.

Проголявшись затишним молодим садом, незброєним оком помітно, що кущі, як і перші їхні плоди, тут надзвичайно різні за кольором і формою.

– Ми вирощуємо різні сорти фундука, – пояснює Ярослав Андрійович. – Це – Барселонський, Каталонський, Ольбра, Вебра, Трапезунд. Під час садіння їх змішуємо. Так рекомендують робити для кращого заповнення кущів і, відповідно, – їхньої врожайності. Крім того, сад виглядає надзвичайно красиво, адже буяє різними відтінками листя – зеленим, жовтим і червоним.

Пік плодоношення фундука при-

падає на 7–20 років. Один кущ за сезон може «подарувати» від двох до семи кілограмів цінних горішків. Ярослав Дровняк наразі збирає з кущів біля хати по 2 кілограми фундука, а от із тих, що ростуть у саду вполе, доведеться зачекати урожаю ще 3–4 роки.

Про ринки збуту сім'я ще не замислювалася, адже продавати це нема що, лише доводитися наразі вкладати кошти. Проте, для своїх потреб цілющих горішків їм вистачає вже тепер. Ярослав Андрійович вірить, що у майбутньому використовуватимуть також лікувальні властивості не лише горіхів, а й листя, шкаралупи та кори фундука. То ж сад, закладений тепер, принесе користь його наступним поколінням.

Любов ТИМЧУК

Буде світло в кінці тунелю?

«Укрзалізниця» анонсувала небувалі зміни в перевезеннях зерна

Українська залізниця прагне об'єднати операторів парку вагонів-зерновозів. Голова правління АТ «Укрзалізниця» Євген Кравцов анонсував, що УЗ попередньо оголосить про новий порядок перевезень зернових, передає ЦТС.

«Пропонуємо проводити об'єднання з великими і не дуже великими операторами парку зерновозів, щоб об'єднуватися в загальний пул для організації перевезення зерна», – заявив Кравцов.

Жодних інших подробиць нововведень він не озвучив, додавши,

що УЗ намагатиметься максимально виставляти зерновози на ProZorro.

«Будуть небувалі зміни», – резюмував глава «Укрзалізниця».

З початку маркетингового року «Укрзалізниця» перевезла 6,6 млн тонн зернових. Це на 1 млн тонн більше, ніж минулого року.

НАШІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Податок за надані послуги на земельних ділянках

Головне управління ДФС у Тернопільській області нагадує, що громадяни, які є власниками сільськогосподарської техніки та надають платні послуги з обробітку землі іншим фізичним особам (оранка, комбайнування тощо), але при цьому не зареєстровані як фізичні особи-підприємці (ФОП), зобов'язані задекларувати суму отриманих доходів та сплатити до бюджету податок на доходи фізичних осіб і військовий збір. Якщо послуги надаються у поточному 2019 році, то отриманий дохід підлягає декларуванню у 2020 році.

Зазначені доходи оподатковуються податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18% та військовим збором за ставкою 1,5%.

Ігор ЗАДОРОЖНИЙ, в. о. начальника Тернопільського управління ГУ ДПС в Тернопільській області

Перевірка протягом доби

Мінагрополітики скоротило термін погодження позапланової перевірки інспекторами Держпродспоживслужби у разі отруєння бджіл з декількох тижнів до однієї доби. Надалі погодження надаватимуться впродовж декількох годин.

Про це повідомив Генеральний директор Директорату безпеки та якості харчової продукції Микола Мороз.

«Відтепер, у разі отруєння бджіл пестицидами, територіальні органи Держпродспоживслужби направляють до Мінагрополітики електронні запити з одночасним інформуванням центрального апарату служби. Паралельно з тим офіційні документи проходять у міністерстві всі етапи погодження. Це дає можливість максимально швидко та ефективно

проводити процедуру погодження перевірки», – повідомив Мороз.

Він додав, що це один із напрямів роботи міністерства, спрямований на захист довкілля від неправильного застосування засобів захисту рослин.

Інший напрям полягає в інформаційній роботі з фермерами та пасічниками щодо дотримання вимог законодавства. Зокрема, йдеться про зобов'язання пасічників реєструвати пасіки, а фермерів – повідомляти населення заздалегідь щодо запланованого обробітку посівів. Також вони мають дотримуватися санітарних захисних зон (фермери повинні обробляти поля не ближче ніж за 300 метрів до населених пунктів), проводити обробітку лише у ранкові та вечірні години з урахуванням погодних умов та інше.

За матеріалами new.minagro.gov.ua

МІГРАЦІЯ

Українці заміняють поляків?

У той час, коли в Україні вже відчувається брак робочих рук, у південно-західних районах Польщі змінюється структура населення. Там, за повідомленням агентства з працевлаштування «Future», характерним трендом є поява дедалі більшої кількості готелів-пансіонатів для заробітчан із-за східного кордону, тобто для наших співвітчизників.

За даними ЗМІ, в населених пунктах Єльч-Лясковіце та Кобежице (поблизу Вроцлава) для них уже бракує місць, тож українські заробітчани починають пошук помешкань у Вроцлаві та менших населених пунктах. Наприклад, у селі Вікроти українці вже становлять більшість населення. Для польського села це означає заробіток і розвиток, адже якщо ще донедавна тут було три магазини, то тепер їх уже сім.

Водночас в агентстві «Future» наводять дані про те, що біля Вроцлава будуються будинки («особняки»), куди переїжджають вроцлав'яни, котрі здають в оренду свої квартири в адміністративному центрі Нижньої Сілезії. Орендної плати, яку платять їм українці, цілком вистачає на отримання кредиту для будівництва приватного будинку.

У той же час, за офіційними даними гміни Новогродзец, у них зареєстровано лише 37 українців, а реєстру українських орендарів вони не ведуть, хоча не заперечують, що їх є багато. При цьому жодних скарг на наших співвітчизників сусіди не мають і стверджують, що українці живуть спокійно, зосереджуючись головним чином на роботі.

Подільські діброви досліджують іноземці

Унікальні подільські діброви на території ДП «Чортківське ЛП» досліджували науковці з Національного лісотехнічного університету України (м. Львів) та Дослідницького центру фітофтори університету Менделя (м. Брно, Чехія).

НЛТУ України. Занепокоєння дослідників викликає поширення збудників хвороб лісових та декоративних рослин з роду Phorophthora, які призводять до значних пошкоджень лісів у різних регіонах Землі.

Тернопільське обласне управління лісового та мисливського господарства підтримує й ініціює проведення досліджень у насадженнях, де спостерігається погіршення санітарного стану, для встановлення першочергових причин зниження стійкості деревостанів, пошуку шляхів та методів збереження насаджень в належному стані для майбутніх поколінь.

Оксана СКАЛЯК, пресекретар обласного управління ЛМГ

MADE IN ЖМЕРИНКА

Королівські креветки з української ферми

У Жмеринці Вінницької області на місці колишнього хутрянного заводу запрацювало єдине в Україні підприємство з вирощування креветок.

У величезних акваріумах нині живе понад 400 тисяч мальків та уже дорослих десятиногих раків, які дихають завдяки альтернативній енергетиці. А коштують такі креветки 500 гривень за кілограм. Про функціонування ферми розповідає менеджер з маркетингу Василь Ниткоревич.

– Ми є єдиною креветковою фермою в Україні та однією з найбільших у Європі. Фабрика, у якій ми відкрили підприємство, стояла пусткою 10 років. Ми відновили її майже два роки, а бізнес-ідею з вирощування креветок втілили у життя після того, як побачили подібне за кордоном. На «реанімацію» приміщення та закупівлю ферми витратили майже 2,5 млн євро.

Ми закуповуємо креветки в Малайзії, звідки доставляємо їх літаком. Коли креветки доростають до товарного вигляду (5–6 місяців), реалізуємо їх.

Кілограм креветок коштує 500 гривень, що дешевше, ніж купувати за кордоном. За нашими прогнозами, ферма окупиться приблизно через 5–7 років.

Нині у нас заселено приблизно 400 тисяч мальків. Одна поставка з Малайзії – 180 тисяч гривень. Тепер розробляємо інкубатор і йдемо до того, щоби самим вирощувати мальків.

Для того, щоби годувати наших креветок, ми купували корми з Бельгії, але виявилось, що там почалася креветкова чумка, тому поставку кормів припинили. Така сама історія трапилась і в Малайзії. Тож тепер виготовляємо корм самі за рецептом філіппінського спеціаліста. Виготовлення власного корму значно

здешевить його вартість і дасть нам змогу контролювати якість на 100%.

Креветкам необхідна постійна подача кисню, тому важливе безперервне електроживлення. Ми перестраховувалися і зробили три дизельні генератори та поставили сонячні панелі. Якщо в місті відключать електроенергію, то ми перейдемо на сонячну.

У подальших планах керівництва підприємства – вирощування власних мальків і виведення української білонової креветки на закордонний ринок.

Вибракувані яблука також корисні

За даними ООН, щороку люди викидають майже 1,3 млрд тонн яблук, що призводить до втрати майже \$1 трлн. Учені з Ізраїлю знайшли спосіб переробки выбракуваних яблук, повідомляє Zerno.ua.

Зазвичай фермери выбраковують до 10% урожаю яблук. Переважно це плоди, які впали на землю, внаслідок чого втратили свій товарний вигляд. Яблука такої якості не приймають мережі магазинів. Також выбраковують фрукти через невідповідність розміру плоду (занадто великі або маленькі).

Учений харчової промисловості з коледжу Тель-Хай на півночі Ізраїлю Офір Бенджамин вирішив дати выбракуваному яблуку друге життя. Разом із колегою професором з Науково-дослідного інституту Мигала

Раффі Стерном науковці співробітники в лабораторних умовах перемололи яблука у дрібний порошок. Проаналізувавши харчову цінність отриманої консистенції, вони виявили, що порошок має таку ж поживну цінність, як і звичайні яблука. До-

слідники не тільки змогли зберегти тонни выбракуваних яблук, але й виявили те, що фруктовий порошок можна довго зберігати, він не втрачає якості. Учені передбачають великий потенціал для нового продукту.

ЧИ МАЄМО ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВИЙ ПРОСТІР?

Google у світі, Misto.Net – на Тернопільщині

Спочатку трішки історії. 1997-й рік став особливим у галузі інформаційних технологій. 15 вересня 1997 року було зареєстровано доменне ім'я Google.com, яке стало основою нового пошукового веб-сервісу, заснованого двома американськими аспірантами з кафедри інформатики Стенфордського університету Ларрі Пейджем і Сергієм Брінном.

«А до чого тут Тернопіль?», – запитає ви. Беручи до уваги низький рівень інформатизації на той час, у нашому місті теж запрацювала перша в області центри телефонна бізнес-довідка «Хочете знати, а не шукати?!». Заснували її двоє інженерів, які закінчили Тернопільський національний технічний університет. 16 травня 1997 року було опубліковано оголошення у газеті: «Хочете знати, хто продає в Тернополі: автотранспортні запчастини, автошини, підшипники, акумулятори». Через місяць зміст оголошень був лаконічним: які фірми і що продають у Тернополі; які і де надають послуги; інформація «Котра година?». Довший час про довідку говорили: «А, то ти, які скажуть «Котра година?». На сьогодні перелік товарів, послуг у каталозі бізнес-довідки становить понад 20 тисяч найменувань.

Про становлення нового формату довідки, вимоги сьогодення щодо інформаційно-довідкового простору Тернопільщини розмовляємо з одним із ініціаторів створення інформаційної служби, підприємцем Павлом Дроздовським.

«Нас сприймали всезнайками»

– Згодом відбулася масова комп'ютеризація і розпочалася ера Інтернету. У 2002 році каталог бізнес-довідки ми вже розмістили на сайті Misto.Net, – згадує Павло Ярославич. – Google – пошуковик, який черпає інформацію на сайтах Інтернету. Місцевий ресурс теж пошуковик, але він шукає необхідне в каталозі

підприємств області, розміщених на сайті. Отож Google – у світі, а Misto.Net – в нашій області.

Яка ж користь людям від бізнес-довідки, тобто Misto.Net. Одразу хочу зазначити, що є реклама та інформація. Реклама розповідає всім про одне, інформація – кожному про всіх. Чим характерний був час становлення інформаційно-довідкової служби? Як розповів Павло Дроздовський: «Передусім мізерною кількістю джерел і засобів отримання інформації. Широкий загал цікавило все – від тривіального «Котра година?» – до запитань, які потребують певних знань із різних сфер діяльності. Ми стали інформаційним посередником між тими, хто має, і хто потребує, бувало, одразу не могли дати відповіді. Тоді шукали необхідну інформацію не одну годину. І якщо знаходили те, про що люди запитували, – повідомляли їм додатково. Нас сприймали всезнайками. «Якщо ви не скажете, то вже й годі далі шукати», – такою була оцінка ефективності нашої роботи».

Кінцевий результат – відповідно до запити

– Відкриття нашого сайту, як на мене – також значуща подія, – зазначає Павло Дроздовський. – Ще не у всіх в Тернополі був Інтернет, як уже працював Misto.Net. Для тих, хто не мав Інтернету, ми поширювали на CD версію сайту, і можна було вільно «скачати» електронний довідник на ПК.

На той час був розквіт друкованих довідників. І відтоді мало що змінилося. Нині каталоги в Інтернеті – це зазвичай електронні версії друкованих довідників. Результатом пошуку в них є тільки наближення до кінцевого результату. Треба визнати, що і це Google властиво. Сайт Misto.Net видає кінцевий результат відповідно до запити.

У 2019 році Інтернет, ІТ-технології стрімко увійшли в повсякденне життя. Та, на жаль, в області і надалі відсутній власний інформаційно-довідковий

простір і день за днем постає гостра потреба в ньому.

На першому плані – інформація

Всі все знають завдяки Інтернету. Молоді, розумні «айтішники» чимало роблять для того, аби мати перші позиції в Google, жертвуючи інформативністю своїх інтернет-ресурсів, та й реклама відсутня на другий план інформації. Сайт Misto.Net зберіг свою особливість – на першому плані інформація.

– Я безмежно люблю свою справу, – говорить Павло Дроздовський. – Користуючись нагодою, хочу подякувати всім, хто був і є поряд зі мною, долучився до цієї справи і сприяв її як свою. Особливо подяка за підтримку: Тернопільському університету, Технічному коледжу Тернопільського технічного університету, підприємству «Тернопільтеплокомуненерго».

Мас бути якісний

інтернет-каталог обласного рівня

– Уточню, інформаційний простір є, але це ЗМІ, реклама, соціальні мережі і т. д. Інформацію щодо області шукаємо через Google. Відчувається засилення інтернет-ресурсів з інших регіонів. Своє маємо знаходити через місцевий інтернет-ресурс. Потрібно надавати можливості отримувати детальну інформацію про наявний потенціал області в товарах (як і продавців, так і виробників), надавачів послуг, виконавців робіт і т. д. Для прикладу, багатьох цікавить надання послуг автотранспортом, їхня вантажопідійомність, виліт стріли; серед послуг автотранспортом: висота підйому, конструкція, вантажопідійомність. Вантажні перевезення: не зайве знати тоннажність, тип кузова, марку автомобіля. Перелік можна продовжувати до безкінечності. На днях підприємств з Кременя шукало послуги автомобільним міксером в районі Борщова. Здається, дрібниця, та навіть Google не допоміг. Область аграрна, проте інформації по с/г напрямку обмаль. Сьогодні це щось шукати в межах

області, це вже занадто. Простіше – має бути якісний інтернет-каталог обласного рівня. І тут виникає проблема. Попри наявність в абсолютній більшості мобільного доступу до Інтернету зберігається прихильність до архаїчних джерел інформації: головне джерело – ОДС (один дядько сказав), далі йдуть – розповсюдження рекламних на вулицях, розміщення оголошень на дошках біля під'їзді будинків і т. д. От тобто й ІТ-технології разом із Google .

Поставити з голови на ноги

На сьогодні сайту Misto.Net у нас в області немає альтернативи, переконаний Павло Дроздовський. Уже вкотре у цього інтернет-ресурсу є всі підстави стати базовим в реалізації проекту інтернет-каталогу обласного рівня. Хоча, правильніше буде сказати, це вже і не проект, а майже готовий чинний механізм, який потребує мінімуму підтримки. У цьому разі питання ділового інформаційного простору області треба поставити з голови на ноги. Не потрібно залучати з боку коштів, матеріальних ресурсів. Є функціональний сайт Misto.Net. Справа за малим. Тим, від кого залежить стан справ в області, зокрема керівників органів виконавчої влади, необхідно визнати, що є потреба в регіональному діловому інформаційному просторі, розробити концепцію його формування та практичної реалізації, впровадити напрацьований на Misto.Net за 22 роки досвід і рухатися далі. Гряде адміністративна реформа. Тепер треба зацікавити громади долучитися до створення інформаційно-довідкового простору області. Уже є «перші ластівки» в цьому напрямку.

Байковецька територіальна об'єднана громада, яка межує з Тернополем, вийшла з пропозицією до інтернет-ресурсу Misto.Net разом опрацювати питання розвитку інформаційного простору громади відповідно до реалій сьогодення.

Так що процес, як-то кажуть, пішов.

Петро ГУДИМА

ЯКБИ НЕ ВРОЖАЙ, ТО БЕЗ ОСЕНІ МОЖНА БУЛО Б ОБИЇТИСЯ

Почну з анекдота. На вулиці до чоловіка кидаться з привітаннями незнайома жінка. Він здивований: хто така? «Невже ви мене не впізнаєте? А якщо я стану так?» Повертається до нього спиною, нахилиється. Його осіняє: «Та це ж Ніна Петрівна, сусідка по дачі!».

Раніше городяни зіштовхувалися із селянами переважно на базарах, так би мовити, на своїй території, і могли дозволити собі благодушно зневажати людину з провінції. Але життя повернулося так, що дача для багатьох жителів асфальту стала не примхою чи розвагою, а гарантією виживання.

Тепер важко знайти село чи хутір, де б не було дачників. Навала в сільську місцевість городян із їхнього могодо, ліоюзіями, довідково-телевізійними уявленнями про агрономію, м'яко кажучи, не викликають гарячого ентузіазму у селян, які добре розуміють, що через безробіття їм якраз в місто шлях закритий.

Дача, звісно, годувє своїх господарів, бале овочами та фруктами. Але і потребує до себе уваги. Їй подай усе найкраще – елітне насіння, розсаду, фарби, дерев'яний брус, цвяхи, шланги, шифер, червону цеглу, комірні замки, пилку для теплиці, бак для води, дровина... Улюблені сотки потребують грошей, часу та сил.

Крім того, нинішнє село з його ґрунтовним, раз і назавжди заведеним побутом насторожено (якщо не сказати – вороже) ставиться до дачника. Це і зрозуміло. Городянин, приїжджаючи на дачу від часу до часу, господарює на власний розсуд і часто не так, як того потребують агрономи та сільський уклад життя. Він просто не може не дратувати сусідів своїми «міськими штучками». І взагалі, в очах селянина дачник нездатний у принципі бути хорошим сусідом, справжнім господарем... Отже, стосовно нього можна порушити суворі сільські правила чести та чещності: за відсутності дачника збирати популицю з його ґрядки, викопати пару куць його смородиної або деревце, що пригналилося. Ну, а під поганим настроєм чому б не побити вінку? До того ж порожня дача городянина – завжди приємна знахідка для сільської молоді: легко знайдуться для випивки порожні склянки, а для любов'яних утіх — ліжко. А потім винуватця не знайдеш — село живе круговою порукою, тут своїх видавати не заведено.

Хоч який це здається дивним, але дачний сезон триває цілий рік. Усю зиму господар закуповує насіння та «предмети першої необхідності на дачі». З провесня ящики з розсадою тісяться на підвіконнях не тільки в квартирах, а й в установах.

Нарешті приходить літо. Довгі літні дні вже дуже швидкоплинні: між ранковим і вечірнім полівом немає часу розгніти спину. У «ділах праведних» приходить дачна мудрість. І починаєш розуміти: найбільший врожай дає та культура, яку можна задарма набрати на найближчому колгоспному полі; вирощені тобою кабачки обов'язково перелізуть через паркан до сусідів і дадуть там плоди; дуже добре росе болгарський перець. Але тільки в Болгарії.

Хто має дачу багато років, уже знає кілька непорушних дачних законів.

Закон збереження картоплі: з одного відра посадженої крупної картоплі виходить стільки ж дрібної.

Закон незбереження картоплі: половино зібраної картоплі втрачається під час перевезення, а інша — замерзає на балконі.

Закон черевичних яблук: на своїй дачі не буває черевичних яблук і т.д.

Взагалі, власник дачі має велику життєздатність і витривалість. Він легко переносить будь-яку негоду, комарів. Дачнику потрібно менше сон та їжі. Він невігвалтий і може жити в будках, контейнерах тощо.

Дачнику є чим пишатися. Статистика підтверджує, що 82 % картоплі та 67 – овочів, які з'являються в Україні, ростуть не на полях, а на городах, отже, і на дачних ділянках.

Називаючи картоплю «другим хлібом», наш народ шанує її майже так само, як хліб. Низько їй кланяється, коли висаджує бульби, а вже через тиждень – уклін за укладом під час догляду за нею. Ну, а який дачник не мріє на Івана Купала про святковий стіл із

молодою, ранньою картопелькою? І щоб той ж, 7 липня, господиня подала і перші огірки з ґрядки. Це традиція — від дідів-прадідів.

Ну, а восени та ще й у неділю електрички такі прогинаються під кошиками, лантухами, коробами та мішками. Це дачники повертаються в місто. Чого тільки не везуть із собою! Помідори та морква, капусту і хризантеми, часник і перець, гарбузи і квасолю, кабачки та цибулю, а від баклажанів увесь день здається потім фіолетовим. Але особливо багато з дачних ділянок везуть картоплі. Це і зрозуміло. Вона, на погляд городянина, не потребує особливих знань і зусиль посадив, а через кілька місяців... вихопає. І все. Та не так-то стається, як хотілося б! Картопля дається далеко не кожному і потрібно добряче погарувати, щоб зібрати пристойний урожай.

Консервування – національна забава громадян України, недостатню розумінню відсталості у цій справі країн Заходу. Із середини літа починається заготовельний період. У банки закатується все, що тільки можна, решта сушиться, тушиться, париться, перетриється...

Заважу, що всі господині солять огірки, помідори, патисони та кабачки начебто б за тими ж самими рецептами, інгредієнти теж однакові, а результат: у однієї через пару місяців кришки зривають, у іншої – стоять без проблем. Звісно, процес домашнього консервування-стерилізації, зі всіма хитрощами, далекий від ідеалу (кухонне відро чи виварка – це все ж не промисловий автоклав) і завжди залишає шанс програтися в банку всляким мікробним дивер-

сантам. Так що досвідчені господині роботу з консервування починають із генерального прибирання на кухні і вже в процесі роботи старанно миють і обробляють парюю і окропом усі знаряддя виробництва: банки, кришки, ложки, каструльки...

Крім цього, ті ж господині під час засолювання завжди ведуть правильний розрахунок компонентів і уникають рецептів типу «засипте жменю солі...». Жмені, як відомо, бувають різні, та й сіль теж. Тому вони нічого не міряють «на око», довіряють тільки вагам. І час пастеризації визначають за годинником із секундною стрілкою, а не за роздвоєним будильником. Ну, а найдосвідченіші заводять «гросбух», куди записують усі свої дії. Потім, коли приходить із ревізії зима, за записами-мемуарами легко визначити всі свої прорахунки чи досягнення. Домашня заготовка – це саме та галузь, де, як казали древні, «досвід – кращий учитель».

Осіня муха – найнастійніше нагадування, що літо вже скінчилося. І взагалі, щосені здається, що літа цього року не було. А навіть якщо було, то дуже швидко пролетіло. А от осінь, не те, що «золота», а слотава, вже вступає у свої права. І будуть вітер, холод і сіре небо. Шум дощу, звісно, заспокоює і навіть заколисусє, але це чудово, якщо ти лежиш на каналі під теплою ковдрою. Тому дехто вважає, що жби не врожай, то без осені можна було б обійтися.

Так, осінь немінуча. А не за горами і зима. «Йдуть білі сніги...» Це вони у віршах і в тайзі білі. А сніг у місті вже багато років долігає до землі сірим і сизим від бензинового гару. По-науковому це – «порушення екологічної рівноваги». Та все ж сніг (навіть сірий, сизий) приносить місту зимове умиротворення й ілюзорну рівність головних вулиць і дальніх мікрорайонів.

Написане мною не треба сприймати як порад міським жителям перебиратися в село. Життя немов мачуха змусило сьогоднішнього дачника займатися сільським господарством не через бажання працювати на свіжому повітрі чи скинути зайвий жирок, а через більш прозаїчне і більш природне бажання – нагодувати сім'ю.

От який поміняється тимчасово, коли б дача була для відпочинку, а не для городу, не для єдиної (для багатьох!) можливості їсти взимку овочі. Ото дивне життя було б!

Ми тепер у п'ять разів рідше їздимо до моря. А за кордон, як і раніше, потрапляє лише одна людина із сотні. Зате дві третини проводять відпустку на дачі. Так що дачні нині для багатьох і відпочинку, і робота, і підмога в житті. Але головне, думаю, у тому, що лише на дачі, лише «там, де кімчатська асфальт», людина залишається сама собою.

Якось у електричці почув пісню про те, як городянин не любить повертатися з дачі в гучне, курне і суєтне місто. Кожен куплет починався словами: «А я з дачі їду й плачу». І жет.

Валерій ДРУЖБІНСЬКИЙ,

письменник

ПОВІДОМЛЕННЯ
про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля
Товариство з обмеженою діяльністю «Агропродсервіс-ВЕСТ», код ЄДРПОУ 38364705 інформує про намір провадити плановану діяльність та оцінку її впливу на довкілля.

1. Інформація про суб'єкта господарювання.

Товариство з обмеженою діяльністю «Агропродсервіс-ВЕСТ», юридична адреса: 46016 м. Тернопіль, вул. Симоненка, 6/31. Директор Дольний Зіновій Богданович, контактний номер телефону: +38 (050) 3772484 (місцезнаходження юридичної особи або місце провадження діяльності фізичної особи-підприємця (поштової індекс, адреса), контактний номер телефону)

2. Планована діяльність, її характеристика, технічні альтернативи.

ТЗОВ «Агропродсервіс-ВЕСТ» планує реконструкцію комплексу будівель і споруд під птахоферму по вул. Заріка, 29 в с. Гарбузів, Зборівського району, Тернопільської області потужністю до 85000 птахоциць.

Технічна альтернатива 1:
Вирощування курчат-бройлерів на глибокій підстилці з тирси при штучному освітленні з регулюванням заданою програмою освітлювання та тепловим режимом.
Технічна альтернатива 2:
Вирощування курчат-бройлерів у кліткових батареях при штучному освітленні з регулюванням заданою програмою освітлюванням та тепловим режимом.

Враховуючи, що при підготовці вирощування умови утримання птіци найбільш наближені до природних, як наслідок – менший травматизм, кращий розвиток опорно-рухового апарату, менше проблем з ногами, гарна якість тушки на забой; перша технічна альтернатива є пріоритетна.

3. Місце провадження планованої діяльності, територіальні альтернативи.

Місце провадження планованої діяльності:
Територіальна альтернатива 1: Птахоферма в с. Гарбузів, Зборівського району, Тернопільської області.
Територіальна альтернатива 2: Птахоферма в с. Велика Вільшаниця, Золочівського району, Львівської області.

Враховуючи, що на території птахоферми в с. Гарбузів є існуючі та вирощування будівель, у яких достатньо провести капітальний ремонт, а на території птахоферми в с. Велика Вільшаниця необхідно будувати пташники, перша територіальна альтернатива є пріоритетна.

4. Соціально-економічний вплив планованої діяльності.
В соціальному плані реалізації проектних рішень має позитивне значення: забезпечується зайнятість працівників та створюються умови для подальшої нормальної роботи підприємства.

5. Загальні технічні характеристики, у тому числі параметри планованої діяльності (потужність, довжина, площа, обсяг виробничого тону).

На птахоферму запроєктована реконструкція трьох пташників загальною потужністю 84000 птахоциць. Птахів вирощуватимуть на глибокій підстилці з тирси при штучному освітленні з регулюванням заданою програмою освітлюванням та тепловим режимом.

В пташниках будуть встановлені: автоматизована система подачі кормів, ніпельна система напування, припливно-витяжна система, комплект ТАН, для розпилювання лікувальних, вакцинних та дезінфекційних аерозолів у приміщенні.
Термін вигодовування одного поголів'я становить – 49 днів, середня вага птіци в кінці циклу вигодовування становить 2,25 кг.

При зміні поголів'я зброудсервіс підстилку прибиратимуть машиною МГУ і вивозитимуть на сільськогосподарській угіддя ТЗОВ «Агропродсервіс-ВЕСТ».

Паджі птіци передається для утилізації Державному підприємству «Укретсанзавод».

6. Екологічні та інші обмеження планованої діяльності за альтернативами:
щодо технічної альтернативи 1:

- ✓ по забрудненню атмосферного повітря – граничнодопустимий викид забруднювальних речовин від стаціонарних джерел викидів, граничнодопустимі концентрації забруднювальних речовин в атмосферному повітрі населених пунктів;
  - ✓ по ґрунту, поверхневим та підземним водам – відсутність на них інтенсивного прямого впливу;
  - ✓ розробка й здійснення заходів щодо запобігання можливим аваріям, а також ліквідації їх можливих шкідливих екологічних наслідків;
  - ✓ дотримання санітарних вимог;
  - ✓ дотримання нормативних вібраційного та шумового навантаження на людину;
  - ✓ забезпечення санітарних вимог при експлуатації;
- щодо технічної альтернативи 2: враховуючи, що технічна альтернатива 1 пріоритетна, друга не розглядається.

щодо територіальної альтернативи 1:

- ✓ містобудівні умови та обмеження;
  - ✓ розмір санітарно-захисної зони;
  - ✓ протипожежні розміри між будівлями та спорудами.
- щодо територіальної альтернативи 2: друга альтернатива не розглядається.

7. Необхідна еколого-інженерна підготовка і захист територій за альтернативами:

технічної альтернативи 1:
✓ застосування обладнання, що відповідає сучасному технічному рівню;
✓ захист персоналу від статичної електрики та короткого замикання;
✓ профілактичний огляд технічного стану обладнання і перевірка справності захисних пристроїв обертотв і рухомих частин, захисних екранів, а також пристроїв, які відводять струм, включають і відключають живлення;
✓ забезпечення робітників індивідуальними засобами захисту, спецоодягом і спецвуздуху;
✓ дотримання правил збирання та тимчасового зберігання відходів, своєчасний їх вивіз;
щодо технічної альтернативи 2: враховуючи, що технічна альтернатива 1 пріоритетна, друга не розглядається;
щодо територіальної альтернативи 1:
✓ компонування технологічного обладнання з урахуванням вимог правил охорони праці і виробничої санітарії;
щодо територіальної альтернативи 2: враховуючи, що територіальна альтернатива 1 пріоритетна, друга не розглядається.

8. Сфера, джерела та види можливого впливу на довкілля:

щодо технічної альтернативи 1:
на стадії будівництва:
✓ на повітряне середовище – викиди забруднювальних речовин;
✓ на мікроклімат – вплив несуттєвий;
✓ на водне середовище – вплив несуттєвий;
✓ на техногенне середовище – вплив несуттєвий;
✓ на соціальне середовище – викиди забруднювальних речовин, шумовий вплив;
✓ на рослинний та тваринний світ – викиди забруднювальних речовин, шумовий вплив;
✓ на ґрунт – вплив несуттєвий.
на стадії експлуатації:
✓ на повітряне середовище – викиди забруднювальних речовин;
✓ на мікроклімат – вплив несуттєвий;
✓ на водне середовище – вплив несуттєвий;
✓ на техногенне середовище – покращення;
✓ на соціальне середовище – зростання відрахувань у місцевий та обласний бюджети;
✓ на рослинний та тваринний світ – викиди забруднювальних речовин, шумовий вплив;
✓ на ґрунт – вплив несуттєвий;
щодо технічної альтернативи 2: враховуючи, що технічна альтернатива 1 пріоритетна, друга не розглядається.

9. Належність планованої діяльності до першої чи другої категорії видів діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля (зазначити відповідний пункт і частину статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».)

Планована діяльність належить до другої категорії видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля згідно з п. 2 частини 3 статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

10. Наявність підстав для здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля (в тому числі наявність значного негативного транскордонного впливу на довкілля та перелік держав, довкілля яких може зазнати значного негативного транскордонного впливу).

Транскордонний вплив відсутній.

11. Планований обсяг досліджень та рівень деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Планований обсяг досліджень та рівень деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з ОВД відповідно до ст. 6 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» № 2059-VIII від 23 травня 2017 року.

12. Процедура оцінки впливу на довкілля та можливості для участі в ній громадськості.

Планована суб'єктом господарювання діяльність може мати значний вплив на довкілля і, отже, підлягає оцінці впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».
Оцінка впливу на довкілля – це процедура, що передбачає:
✓ підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля;
✓ проведення громадського обговорення планованої діяльності;
✓ аналіз уповноваженим органом звіту з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації;
✓ надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати аналізу, передбаченого попереднім абзацом;
✓ врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності, зазначеного в пункті 14 цього повідомлення.
У висновку з оцінки впливу на довкілля уповноважений орган, виходячи з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, визначає допустимість чи об'єднане недовпустимість провадження планованої діяльності та визначає екологічні умови її провадження.

Забораючи такі зауваження і пропозиції, вкажіть унікальний реєстраційний номер справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності в Єдиному реєстрі з оцінки впливу на довкілля (зазначений на першій сторінці цього повідомлення). Це значно спростить процес реєстрації та розгляд ваших зауважень та пропозицій. У разі отримання таких зауважень і пропозицій громадськості вони будуть розміщені відповідно до статті 6 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» в Єдиному реєстрі з оцінки впливу на довкілля та передані суб'єкту господарювання (протягом трьох робочих днів з дня їх отримання). Особи, що надають зауваження і пропозиції, своїм підписом засвідчують свою згоду на обробку їх персональних даних. Суб'єкт господарювання під час підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля зобов'язаний врахувати повністю, врахувати частково або об'єднане недовпустимість зауваження і пропозиції громадськості, надані у процесі громадського обговорення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. Детальна інформація про це включиться до звіту з оцінки впливу на довкілля.

13. Громадське обговорення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Протягом 20 робочих днів з дня оприлюднення цього повідомлення на офіційному веб-сайті уповноваженого органу громадськість має право надати уповноваженому органу, зазначеному в пункті 15 цього повідомлення, зауваження і пропозиції до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Надаючи такі зауваження і пропозиції, вкажіть унікальний реєстраційний номер справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності в Єдиному реєстрі з оцінки впливу на довкілля (зазначений на першій сторінці цього повідомлення). Це значно спростить процес реєстрації та розгляд ваших зауважень та пропозицій. У разі отримання таких зауважень і пропозицій громадськості вони будуть розміщені відповідно до статті 6 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» в Єдиному реєстрі з оцінки впливу на довкілля та передані суб'єкту господарювання (протягом трьох робочих днів з дня їх отримання). Особи, що надають зауваження і пропозиції, своїм підписом засвідчують свою згоду на обробку їх персональних даних. Суб'єкт господарювання під час підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля зобов'язаний врахувати повністю, врахувати частково або об'єднане недовпустимість зауваження і пропозиції громадськості, надані у процесі громадського обговорення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. Детальна інформація про це включиться до звіту з оцінки впливу на довкілля.

14. Рішенням про провадження планованої діяльності відповідно до законодавства буде

Поради до часу господарям і господарням

Сонячні грона із Чернихівців

Тернопільянин Євген Безкоровайний завжди мріяв про свій сад. Тож коли придбав земельну ділянку у Чернихівцях Збаразького району, перше, що зробив, посадив дерево. Уже невдовзі збудував хату і вже вісім років разом із сім'єю активно займається улюбленою справою: плекає сад своєї мрії.

– Одними з перших у моєму саду прижилися кущі порічок, агрусу і смородини, – розповідає пан Євген. Наступного року вони дали такий багатий урожай, що ми не знали, де його подівати. Після цього на сімейній раді вирішили засадити все по-новому. Залишили кілька кущів традиційних ягід, а решту землі віддали під екзотичні рослини. Але що там тієї землі – лише п'ять сотих. Зате який врожай збираємо! Цього року він був особливий. Усі культури саду порадували нас великою кількістю плодів.

Починалося все від жимолості і полуниці, ягодами яких господарі смакували вже у травні. Багатий урожай нинішнього літа дали персики, нектарин, абрикоси, золотиста смородина. Також здивували хурма, ірга, мигдаль, морва і кавуни. Уже не кажучи про яблуни, сливи, вишні і груші, які теж рясно заплодоносили. Ось-ось дозріють плоди актинїди. А поки що господар не може натішитися виноградом. Цьогоріч серед усіх сортів найліпше зарекомендував себе п'ятирічний «Августин». З одного куща чоловік зібрав 63 грона, кожен з яких заважає більше півкілограма.

– Найбільш сприятливий період для висаджування винограду – осінь, – ділиться досвідом Євген Безкоровайний. – До настання холодів кущ встигає вкоренитися й навесні йде у буйний ріст. Під час купівлі саджанця треба звертати увагу, чи не підсушене коріння. Колір лози має бути коричневого відтінку. Якщо він

зелений, то це означає, що лоза не визріла й зими не перенесе. Оскільки виноград – сонячна рослина, то його не варто висаджувати під великими деревами. До того ж, їхні коріння відбиратиме в лозі поживні речовини, вона буде голодувати, розвиватиметься дуже повільно або й узагалі загине.

Яму садівник радить копати розміром п'ятдесят на п'ятдесят сантиметрів. Відтак її слід «заправити» перегноем, піском і садовою землею. На зиму молодий саджанець варто накрити ящиком або поліетиленовою пласикою пляшкою.

– У вирощуванні винограду важливим етапом є формування лози, – зауважує черняхівський аматор. – Від цього залежить плодючість, тривалість життя рослини, її стійкість до

хвороб і шкідників. Слід пам'ятати і про такі операції, як пасинкування і прищипування пагонів. Тричі у сезон – ранньою весною, перед цвітінням та після нього – скроплюю лозу такими препаратами, як Ридоміл Голд, Хорос, Топаз. Цьогорічне дощове літо було серйозним випробуванням

для рослин. Тому восени увесь сад обов'язково обприскаю залізним купоросом. На зиму виноград знімаю зі шпалери й обрізаю. Але не накриваю, бо наші сорти стійкі до холодів і здатні витримувати тридцятиградусні морози.

У вересні, коли наливається виноград, аромат стиглих ягід приваблює ос, які проколюють шкірку. Відтак сік в ягоді починає бродити. – Якщо поряд живе кілька осиних сімей, то зібрати врожай дуже важко, – каже Євген Безкоровайний. – Щоб захистити грона від ос, можна одганути на них спеціальні мішки з москітної сітки. Дехто використовує капронові панчохи. Торік ми захищали виноград за допомогою тюлю. Нинішнього літа, порівняно з минулим, ос менше. Зате ягід вродило багато. Тож не шкода пригостити ними і комах.

Марія ІЛИК

Встигнути до заморозків

Ранньої осені, коли температура поступово знижується, буряки добре ростуть. Причому на останній стадії росту в них найбільше накопичується корисних речовин. Однак відтягувати викопування коренеплідів аж до приморозків не варто. Виступаючі частини може прихопити мороз, і коренеплоди швидко зіпсуються під час зберігання. Тож слід орієнтуватися на погодні умови.

Якщо осінь дуже тепла, то буряки краще не тримати довго на грядці – вони можуть стати волокнистими й навіть здерев'яніти.

Коли йдуть дощі, також не відкладайте збирання надовго. Надлишок вологи в ґрунті негативно позначиться на смаку коренеплідів. Та й зберігаються дуже соковиті буряки недовго. До речі, якщо перетрима-

ти їх на грядці в дощову погоду, коренеплоди можуть підгнити і потрескатися.

За сухої і в міру теплої осені набагато ліпше потримати буряки в землі, ніж у погребі. Вони накопичать багато корисних речовин і будуть добре зберігатися.

Зазвичай зрілість буряків визначають за наявністю поживного або сухого нижнього листя на коренеплодах.

З ґрунту буряки витягують за гичку. Якщо ж коренеплід міцно тримається землі, то його підважують вилами – аби і коренеплід не пошкодитися, і землю добре відгребти.

До речі, є один важливий момент: зрізати бадилля потрібно акуратно,

залишаючи черешок завдовжки 1 см. Якщо довший – буряк почне рости ближче до зими, а це неприпустимо.

Орест КОРПАЛО

Часник садять біля полуниці

Часник садять за два-три тижні до передбачуваного настання холодів. Цей овоч любить, щоб місце його посадки чергували хоча б через два-три роки. Також часнику не подобається «жити» там, де тільки-но збрали цибулю. Не варто саджати його й після пасльонових (томати, перці, баклажани, щоб не заразити фузаріозом). А от після баштанних – гарбузів, патисонів, кабачків, а також після капусти й бобових озимий часник росте просто відмінно. Дуже любить він сусідство з полуницею.

Перед посадкою землю не варто удобрювати гноем. Найкраще для підживлення підійде торф, з яким потрібно перекопати землю на глибину лопати і додати 20–30 г суперфосфату й 20 г калійного добрива на квадратний метр. Перед посадкою можна додати аміачної селітри – 10 г на кв. метр.

Щоб не дати часнику захворіти, попередньо добре просушені зубки часнику можна замочити на 2–3 години в рожевому розчині марганцівки. Для більшого ефекту агрономи й садівники рекомендують на 2–3 хвилини занурити його у міцний розчин кухонної солі (столова ложка на літр води) або у розчин мідного купоро-

су (чайна ложка на 2 літра води) – теж на 3 хвилини.

Не забудьте звільнити зубки від «материнського» денця, щоб воно не затримувало ріст. Висаджувати часник потрібно на відстані приблизно 10–15 см. Якщо дотримуєтеся рядків, то відстань між ними має бути не менше 20–25 см. Сильно зубки не вдавливайте – це може порушити ріст коренів. Прокопайте ямку приблизно на глибину вказівного пальця і покладіть туди зубок. Від його «пензлика» до поверхні має бути не більше трьох-чотирьох см. Деякі агрономи радять садити часник і на більшу глибину – особливо якщо ви запізналися з посадками і через три-чотири дні вам уже обіцяють заморозки.

Якщо земля перед посадкою занадто суха – полийте її. Після посадки не забудьте замульчувати ямки торфом, перегноем або тирсою приблизно на 2–5 см. Навесні мульчу заберіть. Для затримки снігу на грядках рекомендується розкласти хмиз.

Іван ПАВЛЮК

У вересні сіють зелень

Салат, редис, шпинат і рукола люблять прохолоду і короткі світлові дні. Тож вони ще встигнуть вирости до морозів.

Для осіннього посіву підійдуть салат-латук, крес-салат. Останній пишній і кучерявий. Він росте найшвидше, дозріває за 12–17 днів. Салат-латук росте 35–40 днів, але легко переносить низькі температури. Росте навіть за +5 градусів. Йому не страшні заморозки. У прохолодну пору цей салат набуває відмінного смаку. Якщо ж морози вдарять раніше, достигнути салат зможе і під плівкою. Просто накрийте грядку на ніч.

Рукола також краще росте восени, ніж літом. Легко переносить до мінус 5–7 градусів. Але щоб урожай не гірчив, грядки потрібно гарно поливати.

Швидко росте й шпинат. Їсти його можна вже на 30-й день після посіву. Висіяти можна й ароматні трави: кріп, коріандр, базилік, петрушку, цибулю на зелень. Також у вересні не пізно посіяти цвель чи осінній редис. На смак цей овоч буде навіть кращим за весняний, більш ніжним і солодким. Культура не любить спеку, а саме від неї редис гірчить. Щоб насіння швидше зішло, перед висіванням його пророщують у вологій тканині.

Ірина ШЕЛЕСТ

Меню для саду

З другої половини вересня фруктової дерева починають інтенсивно нарощувати коріння. Саме в цей період вони потребують фосфорно-калійного підживлення. Треба лише дочекатися дощу або самому добре полити сад. Приблизна доза на квадратний метр прищипаного дерева (старше 5 років) – 3–5 кг органічних добрив, 15–20 г калійних і 30–40 г фосфорних.

Не забуваймо, що різні культури потребують різної кількості добрив. Так, для вишні та сливи достатньо половини цієї дози. А груша полюбляє калій, тож доцільно внести підвищену норму, особливо на бідних ґрунтах.

Добрива розподіляють рівномірно навколо дерев і обережно, аби не пошкодити коріння, перекопувати ґрунт. Великі грудки при цьому розбивати не варто. Можна внести мінеральну поживу в невеликі заглиблення, зроблені ломом чи обрізком арматури в радіусі крони, а потім загорнути їх.

Ігор БАГРІЙ

Пожива з курника

Плодючість рослин, підживлених пташиним послідом, зростає на 25–30%, бо він дуже багатий на азот, фосфор, магній і калій.

Однак від пересихання курячий послід швидко втрачає поживні речовини, особливо азот. Тому найкраще його зберігати впереміш із землею, торфом або рослинними рештками в компостній ямі або бочці. У такому вигляді він перепріває за кілька місяців. Головне під час підживлення, як кажуть, – не передати кулі меду. Від надмірної кількості добрив дерева та кущі страждають не менше, ніж від їх нестачі. Враховуйте, що на чорноземі та суглинкових ґрунтах органічні добрива разом із фосфорно-калійними вносять один раз на 2–4 роки. Їх вивозять на поля чи грядки восени, безпосередньо під оранку або перекопування ґрунту. Рано-навесні послід також використовують, проте у втричі меншій кількості. На піщаних ґрунтах усі добрива вносять тільки навесні.

Для підживлення плодючого саду восени вносять 3–4 кг посліду на 1 кв. м, добре поливають ґрунт по всій проекції крони, після чого обкопують на глибину до 20 см. Щоб вирахувати, скільки посліду піде під одне велике дерево, використовуйте формулу: число «пі» (3,14) множать на діаметр крони. Наприклад, діаметр крони становить 4 м, таким чином, за формулою, під дерево вносять 12,6 кг посліду. Додаткове підживлення виконують навесні: упер-

ше – після цвітіння, удруге – після осипання зав'язі. Проводять його у разі, якщо попереднього року дерево рясно плодоносило, а отже, вистарало запас поживних речовин. Якщо ж зав'язі мало або після неврожайного року, весняне підживлення можна й не проводити, достатньо буде осіннього. Однак для весняного підживлення використовують лише розчин посліду, який готують із розрахунку 1 кг посліду на 8 л води. Суміш має вистоятися, перебродити 5–7 днів у теплому місці. Зверніть увагу, що висока концентрація може просто спалити коріння кущів.

Основне удобрення ягідників – восени. Під кожен кущ вносять у середньому 3 кг, тобто 20–24 л у розчині. Під одно- та дворічні кущі смородини, агрусу чи порічок вносять утричі менше. Навесні, після цвітіння, проводять підживлення дозрілого куща з розрахунку 0,4–0,5 кг сухого посліду, у розчині це 3–4 л. А от для полуниці розчин посліду вносять під час посадки восени. На 1 кв. м перекопаної ділянки – 3–4 кг розчиненого посліду або компосту, 30–40 г суперфосфату. Можна також вносити сухий гранульований курячий послід – 300–400 г на 1 кв. м. Одразу після посадки ґрунт мульчують соломкою. Такого підживлення вистачить на весь наступний рік. Надалі суніцю поливають розчином посліду, не більше 0,5 л на 4–6 кущиків. Поливають обережно, щоб розчин не потрапив на листя.

Ольга ГРОМОВА, агроном із захисту рослин

До сирії картоплі привчають змалку

Деякі господарі успішно годують свиней сирією картоплею. Її м'яють або обтрешують, подрібнюють і додають до дерті.

Свиней до такого корму привчають змалечку. Коли звикають, їдять сиру картоплю із задоволенням. Очевидний плюс у тому, що заощаджуються енергоносії. Але сира кар-

топля менш поживна, ніж варена, проте зберігає в собі вітаміни.

У будь-якому разі картоплю треба згодувувати в комбінації з кукурудзяною, ячмінною або пшеничною дертою. Обов'язково додавати білковий корм – соєву чи соняшникову макуху. За жодних обставин не допускати попадання позеленілих бульб та їхніх паростків у корм свиням.

Василь УСАТЕНКО, ветлікар

Агрус обрізають восени

Обрізувати ягідники рекомендують навесні до розпускання бруньок. Виняток є малина, пагоны якої видаляють після літнього плодоношення. А от агрус найкраще обрізати восени – з кінця вересня і до настання холодів.

Коли кущі старі, дуже загущені, за один рік вирізати більшу частину гілок не можна. До нормального стану їх при-

водять за два-три роки. При цьому керуються правилом, що найурожайніші гілки – у віці до трьох років. Ті, що старше шести років, і родять гірше, і плоди на них низької якості.

Насамперед видаляємо гілки поламні, слабкі, хворі, ті, що низько розміщені й переплітаються. Зазвичай кущі агрусу загущені біля основи слабкими короткими однорічними пагонами. Залишаємо лише три-п'ять найсильніших. На старих, але ще плодоносних вітах зрізаємо верхівки, що засихають, до будь-якого сильного бокового відгалуження, тоді вони краще ростимуть і плодоносять.

Навесні треба буде провести ревзію, як пересимували рослини, і вкоротити кінці пагонів, щоб підправити форму та відкрити для кращого освітлення центральну частину куща.

Олексій ЯКУБЕЦЬ

Викопуємо глідиолуси

Першими викопують ранні і середні сорти. Поспішають із викопуванням темних і лавандово-блакитних сортів, бо вони швидше втрачають природний імунітет до грибкових хвороб.

Робити це починають із середини вересня за сонячної погоди. Для збирання з бульбоцибулин зрізують стебла, залишаючи пеньки. Протягом тижня бульбоцибулини підсушують при температурі 25–30 градусів і хорошій вентиляції. Після цього очищують від залишків землі, старих коренів, відокремлюють від бульбобруньок, що утворилися

біля нової бульбоцибулини. Зберігають до весни у приміщенні при температурі 3–5 градусів і відносній вологості 60–70%. Розкласти цибу-

лини можна у капронові сіточки, прикріпивши до них етикетку з написом.

«Дітки» глідиолусів також потрібно упакувати за сортами. Щоб не втратити сортність, збирати і зберігати їх слід окремо. Під час збирання треба стежити, щоб цибулини не пересихали.

Підготувала Христина ЛАНДЯК, студентка факультету журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка

ФІЛОСОФІЯ ПАТРІОТИЗМУ

Побуває думка, що добре бути патріотом у Львові, Києві чи Тернополі, де море однодумців, які розуміють, що твориться у державі, не бояться зізнатися у своїй любові до рідного краю. Складніше проявляти свій патріотизм на східних теренах держави, особливо у спілкуванні з тими людьми, які не хочуть розуміти, хто затіяв війну, які постійно запитують: «А що мені дала Україна?». Є така категорія осіб – бідний, нещасний, обділений і ще їй ста пунктами своєї неповноцінності. Вони не заважають від національності чи місця проживання.

А як же тим, хто чітко позиціонує свій погляд на життя і щиро вірить, що є море складових, аби зробити свій край щасливим? Я знайшла відповідь у розмові з головою Донецького обласного братства ОУН-УПА ім. Генерала Романа Шухевича (Тараса Чупринки) Анатолієм Дмитровичем Муравйовим, з яким зустрілася в Маріуполі.

– А чому я повинен приховувати свої політичні уподобання? Це моє життя, мої симпатії чи вимоги. Ми ніколи не стояли осторонь, де йшла справа про Україну. І нас, українців, тут багато. Мій дядько, царство йому небесне, заповів мені справу братства імені Шухевича. Наша організація об'єднує патріотів, прихильників України, родичів репресованих українців. Мій дядько Григорій Михайлович був засуджений радянською владою як один із керівників ОУН Донбасу, на 25 років. Тут було створене націоналістичне підпілля ще в 30-і роки. Це мій дід був па-

тріотом України. Донбас заселили молоддю з розкуркулених і висланих, які не мали права жити в своєму краї. Так тут з'явилися патріоти з переселенців Сумської, Харківської областей. А потім була Друга світова війна. Хтось загинув, хтось повернувся, але ідея самостійної України нікуди не поділася. Організація відновила роботу у підпіллі, і хтось видав їх. Там було четверо жінок, випускниць Сталінського педагогічного інституту, які викладали українську мову, їх розстріляли. А 8 осіб захопили і покарали. Дядько мого не має, але він просив, поки я житиму, щоб пам'ятав, за що гинули українці, і сподівався, що я доживу до часливого дня. Ми поставили пам'ятник репресованим жертвам сталінського режиму, – розповідає пан Муравйов, показуючи мені фотографії з побратимми. – За політичними переконаннями я був, є

і буду українським націоналістом, як мій дядько, мій дід. Я ним залишуся і помру ним. Яка б влада не прийшла. Я захоплено дивлюся на цього поважного красивого чоловіка. Народився він у Костянтинівці, про що говорить з великим пієтетом і любов'ю. Там закінчив 9 класів школи і пішов працювати електрослюсарем, щоб був стаж для вступу у виш поза конкурсом. Так після вечірньої школи він став студентом-медиком. А з четвертого курсу його забрали у військово-медичний інститут, через два роки став військовим лікарем. Об'їхавши світи за 5 років, повернувся в Костянтинівку і вступив у клінічну ординатуру Донецького медичного інституту, за два роки захистив кандидатську дисертацію. Потім усе життя працював хірургом, за його словами, оперував усє. Не без гордості Анатолій Дмитрович каже, що не розминувся з професією, відбувся як людина і як професіонал.

Навіть нині, у свої 73, він, відмінник охорони здоров'я України, за викладацькою трибуною.

По-філософськи говорить, що змінювалися покоління, лідери, режими, змінювався світ, змінювалися ми. Але ніколи не змінювалося переконання, що Україна має бути вільною, незалежною, єдиною, неподільною, багатою... Ми нанізуємо ці прикметники як бажання, озвучуємо їх перед Всесвітом, у надії, що Він почує і сприятиме здійсненню...

– Ми стомилися від війни. Ті два місяці окупації дуже млоїли серце, – розповідає про сьогоденний біль мій співрозмовник. – Я не ходив викидати їх з адміністративних будинків, але мій син брав у цьому участь. І намети підпалили під міською радою, і викадили з приміщення тих п'яних воєнок, бо так би вони боялися «швицатися» в середмісті. Вони ж тричі захоплювали приміщення міської ради, а потім, коли воїни із Запоріжжя підоспіли, то вже гнали їх до Широкиного. Але що? Тоді в наших і «толкових» зброї не було. Якби хоч кілька танків і винишувач, може тоді, у 2015-му і закрили б кордони. А так не було наказу стріляти, і ті йшли колонами через кордон...

Він виїжджати звідси нікуди не збирається, бо тут його земля і в протилежному його ніхто не переконає. Він хоче, щоб Україна була чистою, кращою, багатшою, справедливою, – і робить для цього все, що може.

– А почуття патріотизму – воно або є, або його нема. І це не залежить від точки на карті земної кулі, – підсумував Анатолій Дмитрович нашу розмову.

Людмила ОСТРОВСЬКА
Тернопіль – Маріуполь

МОВО МОЯ УКРАЇНСЬКА, МОВО МОЯ МАТЕРИНСЬКА...

(ПРОДОВЖЕННЯ.
Початок у № 35 за 4 вересня 2019 року).

Українську мову московсько-більшовицькі окупанти нищили шляхом фізичного знищення носіїв української мови – українців як націю в роки насильницької колективізації, Голодомору 1932–1933 рр., репресій. У села і міста України, де Голодомором і репресіями було знищено мільйони українців, сотні тисяч закатовано і розстріляно, вивезено у Сибір, московська влада наважала росіян, представників інших національностей, що призвело до масової русифікації, особливо півдня і сходу України, зміни етнічного складу населення. Тоді ж, у тридцять роки ХХ ст., були фізично знищені найвидатніші українці: письменники, художники, вчені, а їх твори заборонили. Їх катували, мучили, вбивали тільки за те, що вони розмовляли українською мовою.

У 1939–1941 рр. та й у повоєнні роки московсько-більшовицька влада в Західній Україні знищила десятки тисяч української інтелігенції, а півтора мільйона українців репресувала і вивезла в Сибір.

Русифікація, обмеження і звуження вживання української мови московсько-більшовицька влада робила і через науку та освіту, шляхом «зближення» мов, приниження української мови, переслідування захисників української мови – борців проти русифікації – шістдесятників.

Так, 17 квітня 1959 року Верховна Рада УРСР прийняла закон, в якому, зокрема, говорилось, що батьки вирішують, в яку школу і з якою мовою навчання віддавати своїх дітей. Якщо школа з російською мовою навчання, то «за бажанням батьків та учнів», другу мову народів СРСР можна не вивчати, що призвело до скорочення годин на вивчення української мови, зменшення кількості українських шкіл. А в 1984 році була прийнята постанова, згідно з якою у національних школах союзних республік виділялося додатково 2–3 години на тиждень на вивчення російської мови, а вчителям російської мови давали зарплатню на 15 відсотків більше, ніж іншим педагогам.

Прибувши під будинок Верховної Ради України зранку, 25 травня 2019 року, ми були приємно вражені великою кількістю присутніх патріотів із всієї України: із Запоріжжя, Одеси, Донбасу, із Західної України та Півночі, багато прийшло киян. Поряд із сивочолими українцями в акції значною більшістю брала участь українська молодь.

Присутні тримали в руках синьо-жовті прапори, транспаранти з написами «Українська мова – державна!», «Захистимо українську мову!», «Без мови немає нації!», виголосували гасла «Мова – на часі!», «Депутати, захистіть українську мову!», «Закон про українську мову – бути!». На імпровізованій сцені виступали провідні політики, артисти.

Першим виступив перед присутніми біля будинку ВР України голова комітету ВР України з питань культури і духовності Микола Княжицький. Він сказав: «Сьогодні день, який має стати історичним. Ви бачили, як майже два місяці у Верховній Раді України блокували прийняття цього закону про державну українську мову? Кожен українець знає, що якщо не було мови, то не було б держави. Без державної української мови ми не зможемо збудувати справжню, що, здавалося, її неможливо побороти.

Зліва направо: активісти тернопільської «Просвіти» Семен Буйці, Казимир Ярема (автор цієї публікації), Микола Кліщ та Оксана Трегуб

Усі ці заходи, які проводилися проти української нації і української мови за вказівкою шовіністичної московської влади із Кремля, довершували денационалізацію української мови і сприяли знищенню українців як нації. Так, коли у 1990 році в результаті гласності, яка настала в часі перебування журналіста телеканалу УТ-1 провели опитування дітей всіх 17 дитячих садків у місті Суми, їхніх батьків і вихователів, то виявилось, що більше як 90 відсотків вони всі українці та україномовні, а всі 17 дитячих садочків чомусь російськомовні. Ось якими методами тодішня московсько-більшовицька влада здійснювала русифікацію, формувала «нову націю» – «єдиний советський народ».

Саме тому українську мову потрібно захищати і відбудувати, бо її нищили протягом 350 років наші вороги і недруги. І це перша Верховна Рада незалежної України повинна була прийняти Закон про відродження української мови та культури і надати їй статус репресованої. Але цього не сталося, бо протягом майже усіх років незалежності Української держави ми не мали справжньої патріотичної української влади. Навіть стаття 10 Конституції України про затвердження української мови як державної і Закон «Про мови в Українській РСР» не виконуються в повному обсязі. Через це русифікація поглиблюється і поширюється, а вживання української мови

Українську державу. Усі інші мови в Україні будуть захищені і матимуть повні права. Вважаю, що сьогодні у Верховній Раді достатньо свідомих народних депутатів України, які проголосують позитивно, і закон буде прийнятий!

Володимир В'ятрович зазначив, що він тут, під стінами Верховної Ради і за Україну, і за наших дітей – майбутнє України: «Ми боронитимемо Україну, українську мову, українську націю на вулицях, в залі Верховної Ради. Ми не здамося і переможемо! Бо мова – це зброя, і захищатимемо її... Шановні депутати, сьогодні, тиснувши на кнопку, якщо «За» – то ви українці, якщо «Проти» – то ви за Путіна!»

Директор Інституту української мови Академії наук України Павло Гриценко подякував усім присутнім під стінами ВР, що прийшов підтримати Закон про українську мову і наголосив, що мова вирішує долю держави: «Чия мова – того її державал.. Я впевнений, що ми, українці, сьогодні перемаємо. Буде прийнятий Закон про українську мову – житиме і процвітатиме українська нація і держава!»

Казимир ЯРЕМА,
історик, публіцист,
голова Тернопільського
РВ «Просвіти» ім. Т. Шевченка
(Далі буде).

МИСТЕЦЬКЕ СЯЙВО ТЕАТРАЛЬНИХ ВЕЧОРІВ

15 вересня у Тернополі розпочнеться XVII Всеукраїнський фестиваль «Тернопільські театральні вечори. Дебют», який триватиме до 22 вересня. Стартуватиме фестиваль містерією «Тіні забутих предків» у постановці Київського академічного театру українського фольклору «Берегиня». А останнього дня фестивалю київський театр «Актор», яким керує В'ячеслав Жила-молодший, продемонструє свою патріотичну трагікомедію «Патріс».

Це вистава про двох молодих журналістів, що шукають на київському вокзалі свою «внутрішню батьківщину», свій шлях і кохання. 20 документальних інтерв'ю, власне журналістське розслідування. Пісні, білки, відбірні лайки, трохи алкоголю для глядача. Вистава про наше сьогодення – сумне й смішне водночас. Гратиме у виставі й Олександр Жила-молодший (син нашого режисера).

– Вони привезуть сучасну п'єсу білоруського драматурга з елементами документалістики. В Білорусі цю виставу заборонили, то її поставили у Києві, – анонсував виставу «Патріс» В'ячеслав Жила-старший.

Цікавою буде і зворушлива та кумедна, але, водночас, глибока та сумна осіння історія про парадокс людського існування «Повернення із Соренто». Випадкова зустріч трьох літніх людей стає для кожного з них

промінчиком світла і надії в сповненому гіркоті житті.

Решта фестивальных робіт – комедії на всі смаки. Хмельничани привезуть «Приборкання норавливої» за Шекспіром, рівненці – «Вечерю з диваком» за Вебером, черкашани – з французьким шармом «Обережно – жінки». А ще комедійний детектив «Украдена краса» у постановці Київського академічного театру театрального мистецтва «Сузір'я», де автор вистави Богдан Гнатюк є і режисером-постановником, і сценарієм, музичним оформлювачем і режисером із пластики.

До речі, цьогорічний фестиваль відбуватиметься тільки постановкою робіт на великій сцені театру, без участі тернопільських артистів. На жаль, як зазначили організатори, за браком коштів, більше театрів не вдалося запросити. Невеликі суми з бюджету області та міста, меценатська фінансова підтримка та за-

роблене на квитках і забезпечать мінімум проведення фестивального тижня, присвяченого пам'яті новатора українського театру Леся Курбаса та організатора фестивалю, заслуженого діяча мистецтв України Михайла Форгеля. Щоб все відбулося на належному рівні із задіянням трьома сценами, як було в кращі часи, за словами організаторів, потрібно мінімум 300 тисяч гривень.

– Зокрема, лише проїзд театральної трупи, яка ставитиме «Тіні забутих предків», обійдеться у 25 тис. грн, – окреслив суми видатків Борис Репка.

Та все ж йдеться не про видатки, а про масштабну мистецьку подію року в Тернополі, новаторський дух фестивалю. Незмінним залишається його завдання – пошуки нових імен молоді режисури, акторської майстерності, цікавих прочитань класики і новітньої драматургії. Очоловуватиме журі народний артист України, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка Федір Стригун. На фестивалі окремішню думку матиме і журналістське журі, а також глядачі визначатимуть зі своїми симпатіями.

Людмила ОСТРОВСЬКА

ПАМ'ЯТІ КРАЄЗНАВЦЯ

Його здобутки оцінять через десятиліття

Про таких кажуть: вони випереджали час, а їх здобутки оцінять через десятиліття. Переконали, що подібне відбудеться і з доробком пошуківця, нашого краянина Богдана Івановича Пиндуса. Цими днями йому виповнилося 6 75. Та він покинув земний світ 10 листопада 2016 року.

Народився Богдан Пиндус 1944 року в Настасові (нині – Тернопільського району). Здобувши економічну освіту, всю трудову діяльність присвятив роботі на різ-

них посадах у Гусятинському районному, Тернопільському обласному фінвідділах, Тернопільському міжкомунальному управлінні та уподаткових органах Львова.

Вийшовши на заслужений відпочинок, Богдан Іванович багато часу присвятив краєзнавчим дослідженням. У загальноукраїнському масштабі Б. Пиндус відомий як член редакційної ради журналу «Тернопіль», член редколегії 4-томного Тернопільського енциклопедичного словника, автор численних публікацій у щорічниках «Тернопілля», «Львівщина» (єдиний від нашєї області) і в обласних газетах про життя і творчість Дарії Віконської, Осипа Вітошинського, Богдана Лепкого, Володимира Федоровича, Теодора та Михайла Вацківичів та інших. Богдан Іванович першим дослідив зв'язки Михайла Грушевського та його сім'ї з Тернопіллям, невідомі факти з життя Насті Лісовської (Роксолани); видав збірку віршів першого українця – бурмістра Тернополя Володимира Лучаківського, відшукав його могилу на Микулинському цвинтарі. Б. Пиндус – автор численних приповідок і прислів'їв і один з укладачів «Великодньої книжечки». Він був членом Національних спілок краєзнавців та журналістів України.

Покинувши рідне село у 1961-му, Богдан Іванович упродовж 55 наступних років ніколи не забував про земляків, любив Настасів, неодноразово жертвував кошти на храм.

бединою піснюю стала книга «Настасів і настасівчани», над якою жортовно працював від початку 1990-х років та яку, на жаль, ніколи не потрамає в руках – вона надрукована у 2018 році. За словами її редактора Михайла Онисківа, це найгрунтовніше дослідження з історії села, яке йому будь-коли довелося читати.

Віриться, що земляки якщо не тепер, то хоч через покоління осмислять й оцінять внесок Богдана Пиндуса у дослідження малої батьківщини і гідно вшанують пам'ять у його рідному Настасові.

Ігор МИКОЛІВ,
член НСЖУ
На світліни: Богдан Пиндус з своїм побратимом по творчості, відомим тернопільським літератором і краєзнавцем Михайлом Онисківом.

Ваше здоров'я

Громада, дружня до медицини

Громади Тернопільщини вже скористалися результатами децентралізації. ОТГ отримали можливості і фінанси для відкриття закладів соціальної сфери, реалізації економічних та культурних проєктів. Позитивні зміни відчула і первинна ланка охорони здоров'я, реформа якої добігає завершення. Реформування закладів вторинного рівня заплановано з 2020 року. Наразі вони отримують фінансування з державного бюджету у вигляді медичної субвенції. Утім, є об'єднані територіальні громади, які із задоволенням підставляють своє плече «вторинці».

Так, прикладом успішної співпраці Великогаївської ОТГ та Тернопільської центральної районної лікарні є придбання суспільним коштом апарату для вакуумної терапії ран. Такий добрий почин продовжила Настасівська ОТГ. Для хірургічного відділення лікарні громада передала матрац із підігрівом для операційного столу вартістю 16 тисяч гривень. На жаль, у вітчизняних лікарнях таке обладнання швидше виняток, аніж правило. Хоча насправді воно є дуже необхідним.

– Матрац із підігрівом створює

максимально комфортні умови перебування пацієнта при хірургічному втручанні, – пояснює завідувач хірургічного відділення Тернопільської центральної районної лікарні Володимир Лісовський. – Система обігріву гарантує стабільну температуру недужого і забезпечує температурний режим в операційній палаті. Адаже відомо, що зниження температури тіла людини під час хірургічного втручання може спричинити пневмонію, тромбоемболії, запалення нирок і нервів. Крім того, позитивна дія матраца із підігрівом полягає ще

й у тому, що він прискорює загоєння ран і відновлення пацієнта після операції.

Зуважимо, що Настасівська громада тісно співпрацює із Тернопільською центральною районною лікарнею.

– І це й не дивно, – каже голова Настасівської ОТГ Микола Злонкевич, – адже мешканці нашої громади

часто звертаються за медичною допомогою до фахівців цього закладу і проходять тут стаціонарне лікування. Тож вважаємо за необхідне дбати не лише про первинну ланку охорони здоров'я, а й вторинну, бо переконані, що якісна медична допомога є результатом спільної роботи медиків і місцевої влади.

Марія БЕЗКОВАЙНА

Лікують трави

Зарадить лопух

Зменшити випадання волосся й запобігти ранній сивині допоможе втирання соку лопуха в шкіру голови. Виконуючи таку процедуру регулярно, можна також позбутися лупи. Відваром із кореня лопуха ополіскують волосся, надаючи йому шовковистості, блиску, густоти: одну частину подрібненого кореня лопуха заливають трьома частинами води і варять 30 хвилин. Приготовлений відвар може зберігатися в холодильнику до 5 днів.

Фізалісовий відвар

Для подолання таких хвороб, як пієліт, гломеруло-нефрит, уретрит, цистит, суглобний ревматизм, поліартрит, деформуючий артроз, асцит, а також за стресу вживають напій, виготовлений із суміші відвару фізаліса, настєю трави вереску, меду та спирту. Щоб приготувати фізалісовий відвар, беруть 150 г очищених від чашок і висушених у теплом приміщенні плодів рослини, заливають їх трьома літрами води й кип'ятять на слабкому вогні п'ять хвилин. Знімають із вогню, настоюють чотири години, фільтрують і доводять кип'яченою водою відвар до обсягу трьох літрів. Паралельно готують настій трави вереску: 150 г свіжої розквітлої рослини заливають трьома літрами окропу, настоюють чотири години, потім фільтрують і доводять обсяг настюю кип'яченою водою до трьох літрів. Коли відвар і настій готові, їх змішують, доливають 10 л 96% спирту і розчиняють у суміші 500 г меду. Напій готовий. Приймати його за вищезгаданих хвороб по столовій ложці тричі на день за 30 хвилин до їди.

Часникові інгаляції

Подрібнити у часникодавці 2 ст. ложки часнику, помістити їх у склянку. В цей час у широкій посудині закип'ятити воду. Як тільки вода закипить, зняти її з вогню і поставити туди склянку з часником. Почнетесь посилене виділення фітонцидів. На склянку одягнути целофановий пакет, зробити в ньому дірку і вдихати через неї пару кожною ніздрею по чергово. Таким чином гинуть хвороботворні мікроби, очищуються дихальні шляхи. Інгаляції повторювати 3–4 рази на день.

Якщо у жовчному камені

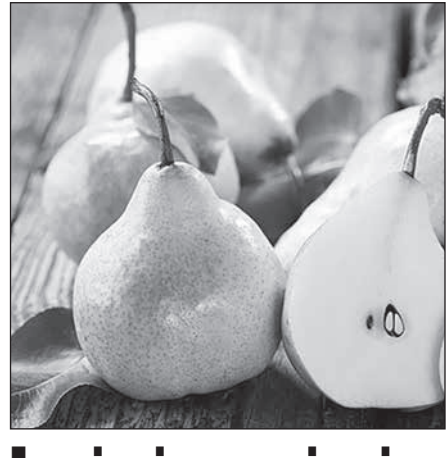
Залити 2 ч. л. подрібненого кореневища цикорію окропом (200 мл), дати настоятися півгодини. Перед уживанням процідити. Пити невеликими порціями (по столовій ложці) протягом дня.
2 ст. л. плодів кропу городнього залити окропом (0,5 л), прокип'ятити 15 хв на слабкому вогні. Охолодити, процідити. Пити по 100 мл теплим чотири рази в день. Курс лікування – 2–3 тижні.

Кісточки не викидайте

Виноградні кісточки містять речовини, що запобігають розвитку мозкових порушень у літньому віці і є чудовою профілактикою хвороби Альцгеймера.

Справа в тім, що виноград багатий на біофлавоноїди – рослинні антиоксиданти. Вони не синтезуються в організмі людини, тому обов'язково треба споживати багаті на них продукти. Один із найсильніших анти-

оксидантів (проантоціанідин) у великих кількостях міститься у шкірці та кісточках темних сортів винограду – він виводить із організму вільні радикали. До того ж у кісточках є ще один біофлавоноїд, здатний регулювати рівень холестерину в крові. Тобто, «поганий» холестерин, який засмічує та закупорює судини, виводиться, а хороший, необхідний організму, залишається. Відтак, у «літніх» любителів винограду набагато менший ризик розвитку атеросклерозу

Груші зміцнюють імунітет

Для зміцнення здоров'я серця і посилення імунної системи експерти рекомендують вживати груші. У них містяться речовини, які надають потужну дію відносно білих кров'яних клітин, через що людина рідше хворіє. Також груші сприяють схудненню.

У грушах міститься безліч волокон, переварювання яких вимушено продовжується, зберігаючи тим самим відчуття ситості протягом тривалого часу. Саме за рахунок них ці фрукти покращують стан крові та зміцнюють серцевий м'яз – завдяки їх дії зменшується концентрація холестерину в крові, організм активніше звільняється від жовчних кислот. Груші через високий вміст у них пектину позитивно впливають на виведення з організму продуктів відходів, допомагаючи тим самим ниркам і печінці. А ще ці фрукти багаті міддю – мінералом, який покращує прийом інших нутрієнтів і їх засвоєння кров'ю, включаючи залізо», – пояснили фахівці.

Крім цього, груші містять велику кількість вітаміну С, який є потужним антиоксидантом, підсилює дію білих кров'яних клітин. Любителів груш відрізняє міцний імунітет. Завдяки великій кількості вітаміну С в грушах, їх вживання активує вироблення колагену – структурного білка, важливого для здоров'я суглобів і молодості шкіри. За словами медиків, груші ефективні при боротьбі з болем від артриту.

Мар'яна ЛУЦІВ

та уражень судин головного мозку, ніж у тих, хто скрупульозно вибирає кісточку.

Але це не означає, що треба кісточку ковтати кілограмами. Адаже у великій кількості вони можуть механічно подразнювати шлунок та кишківник. Одно-двох грон винограду в день цілком достатньо.

Олена СИДОР

Осіння кольоротерапія

Від осінньої депресії страждає кожен п'ятий на Землі. Жінки удвічі частіше за чоловіків. Подолати її допоможе кольоротерапія.

Червоний колір підвищує кров'яний тиск, прискорює дихання, додає впевненості, спонукає до творчості. Він найемоційніше насичений. Його насамперед фіксує сітківка ока. Але цей колір також провокує агресію, тому в одязі його краще використовувати в деталях.

Жовтий активізує діяльність ендокринної й травної систем. Він бадьорить, налаштовує на розмову, зосереджує увагу. Якщо жовтого дуже багато, людина відчуває стурбованість, страх, невпевненість. Не варто поєднувати жовтий з чорним.

Це сприймається як попередження про небезпеку.

Якщо запланували щось неймовірне, надгайте оранжеве. Це колір віри в себе і готовності до будь-яких поворотів у житті.

Зелений – заспокоює, дає надію. Знижує очний і кров'яний тиск, покращує слух. Недаремно хірурги носять зеленкуваті халати. Кажуть, цей колір здатний зменшувати біль.

В одязі синій відтінків добре спати і ходити на роботу. Але не займатися спортом. Такий колір покращує розумову діяльність, проте не фізичну. Тим, хто планує схуднути, варто їсти із синього або блакитного посуду. Апетит буде менший, зазначають психологи.

А найголовніше восени – не захоплюватися темними фарбами.

Віра СИТНИК

Врятує вакцинація

Центр громадського здоров'я України повідомляє про новий летальний випадок кору – п'ятирічний хлопчик, що не був вакцинований через протипокання, не зміг подолати хворобу. У сім'ї померлого спершу захворів його старший брат, який також не був вакцинований, проте не мав жодних протипокань.

З початку спалаху кір забрав життя 40 людей, загалом в Україні на це захворювання переохворіло більше 115 000 осіб. Для надійного захисту

від хвороби всі діти мають вчасно отримати дві дози вакцини проти кору. МОЗ закликає всіх дотримуватися календаря профілактичних щеплень і якомога швидше надолужити щеплення, якщо їх пропустили.

Усі регіони забезпечено вакцинами проти кору, паротиту і краснухи виробництва Бельгії та США. Дорослі та діти мають можливість вакцинуватися безоплатно: вікові обмеження на безоплатне щеплення від кору скасовано. Також можна вакцинувати немовлят віком від 6 місяців, бо для них кір особливо небезпечний.

Дарина ВАСИЛЬКІВ

Небезпечні навушники

При прослуховуванні гучної музики в навушниках є небезпека назавжди ушкодити слух.

У внутрішньому вусі, яке отримує звук у вигляді вібрацій, є 15 000 волосків. Ці крихітні сенсорні волоскові клітини мають вирішальне значення для того, щоб допомогти нам отримувати звукові хвилі. Однак вони дуже крихітні й не відновлюються. За словами медиків, до ушкоджень призводять навушники. Навушник ніби сидить у самому вусі, ближче до барабанної перетинки. Це підвищує звуковий тиск і може ушкодити слух. Лікарі рекомендують слухати музику на 60% від загального обсягу звуку. Тривалість сеансу повинна становити не більше 60 хвилин.

Для нирок і суглобів – петрушка

Ця всім відома городня пряно-смакова рослина може прислужитися ще й як лікарська. Усі частини рослини народна медицина використовує в лікувальних цілях для поліпшення травлення, боротьби з хворобами нирок, суглобів.

Сечогінний засіб: 1 ст. ложку подрібненого коренеплodu петрушки залити склянкою води, кип'ятити на малому вогні протягом 10 хвилин, годину настоювати. Пити відвар по 100 мл тричі на добу за півгодини до їди.

Знімає спазми та виводить сечу насіння петрушки: 1 ст. ложку насіння залити склянкою води, настоювати протягом ночі (8 годин). Пити настій по 1 ст. ложці 4 рази на добу.

Лікування подагри та артриту: помити, почистити і подрібнити на тертушці свіжий коренеплід. По 1 ст. ложці такої «кашки» вживати протягом доби тричі за півгодини до їди.

Для травлення, особливо при зменшеній секретії шлунка, вживайте зі стравами листя петрушки. Щоб позбутися ластовиння, обличчя слід протирати відваром: 3 ст. ложки подрібнених коренеплідів залити склянкою води, прокип'ятити 10 хвилин, дві години настоювати. Для підсилення ефекту у проціджений відвар додати 2 ст. ложки свіжого лимонного соку.

Лариса ЧАЙКА

Користь червоної цибулі

Червона цибуля знижує рівень холестерину у крові, зміцнює імунітет та має чудові антисептичні властивості.

Червона цибуля є джерелом вітамінів А, В, С і РР. Такий склад стимулює метаболізм, сприяє схудненню та омолодженню шкіри.

Вона стимулює роботу травного тракту, адже містить слиз.

У червоній цибулі міститься вели-

ка кількість антоціанів, які й надають їй характерний колір. Ці речовини зміцнюють імунітет, стінки крово-

носних судин і допомагають боротися з інфекціями.

Ще одна цінна властивість – вона знижує рівень холестерину. Якщо щодня вживати червону цибулю, то через кілька місяців рівень холестерину в організмі впаде на 20%.

Також ця цибуля має антисептичні властивості, що корисно при вірусних і бактеріальних хворобах. У народній медицині її використовують для лікування і профілактики глистової інвазії і лікування ясен.

Бальзам для шлунка й серця

Про цілющі властивості продуктів бджільництва знають усі. Але, виявляється, їх можна посилити за допомогою спецій, яка є на кухні в кожній господині. Йдеться про натуральну розмелену корицю, бажано цейлонську, а не китайську, яку нерідко продають у магазинах. Якісна спеція багата антиоксидантами, стимулює імунну систему, дезінфікує кишечник, бадьорить, покращує травлення, є відмінним засобом від застуди та діареї.

Отож, вранці треба взяти велику столову ложку меду (краще – квіткового або акацієвого), посипати його корицею, з'їсти натщесерце і запити водою кімнатної температури. Це допоможе загоїти дрібні виразки, виликувати гастрит, нейтралізувати здуття кишечника.

Дуже добре позначається цілюща суміш і на здоров'ї серця. Можна додати в банку з медом кілька столових ложок кориці і ретельно перемішати. Щоранку на сніданок з'їдати

шматочок хліба або печива, намазати ароматною сумішшю. У такий спосіб можна знизити рівень холестерину, зміцнити артерії і вени, відтак – зменшити ризик серцево-судинних захворювань.

Якщо турбує артрит, додайте в склянку теплої води 2 столові ложки меду і половину столової ложки порошку кориці. Пийте рано-вранці натщесерце та ввечері перед сном.

Для лікування застуди, кашлю додайте в склянку теплої води столову

ложку меду, дрібку кориці і пийте кілька разів на день до покращення стану. Такий напій також зміцнює імунну систему, допомагає схуднути.

Однак корицю треба обережно використовувати людям, котрі хворіють на гіпертонію, за високої температури тіла, на перших місяцях вагітності, а також особам похилого віку. Не можна паралельно приймати ліки, які розріджують кров.

Омелян МАНДЗЮК, пасічник

Гороскоп

на наступний тиждень (16 вересня - 22 вересня)

ОВЕН. Ваші заповітні плани та задуми починають поступово реалізовуватися. Ви багато чого можете встигнути, було б бажання. Направте свою енергію на облаштування власного житла, аби зробити його ще затишнішим і комфортнішим.

РАК. На вас очікує напружений графік і великий обсяг справ як на роботі, так і вдома. Але це викличе у вас відчуття впевненості у своїх силах і бажання діяти. Є безпека, що ваш оптимізм переросте в ейфорію, а це загрожує не найкращими наслідками.

ТЕРЕЗИ. Концентруйтеся тільки на тих справах, які реально здійсненні у теперішній ситуації. З найбільшим успіхом завершаться ті, якими ви займетеся разом із друзями. Буде трохи нудно, тому що багато часу доведеться присвятити рутинній роботі.

СКОРПІОН. Не акцентуйте увагу на дрібницях, зосередьтеся на найголовнішому. Постарайтеся реально оцінити свої сили і не перевантажувати себе зайвими турботами. Вдалий період майже для всіх ваших починань, що багато в чому вплине на найближчу перспективу.

СТРЕЛЕЦЬ. Початок тижня ідеально підходить для досягнення поставлених цілей і реалізації планів. Але коли все намічене буде зроблено, не варто зупинятися. Прагніть більшого і впевнено рухайтесь до мети.

ТЕЛЕЦЬ. Не робіть імпульсивних вчинків. Вони можуть бути небажаними. Емоції вам тільки перешкоджатимуть, тому постарайтеся виважено підходити до питань зміни роботи або кола своїх обов'язків. Ваше мовчання виявиться на вагу золота.

ЛЕВ. Ви можете одержати неоціненну послугу, але подробиць розголошувати не варто. Під час контактів із новими людьми проявляйте передбачливість і обережність. У вихідні не соромтеся виявити ініціативу, підтримка буде вам забезпечена.

ДИВА. Справ на роботі може відчутно поменшати. Зате у вас з'явиться більше часу для налагодження корисних контактів і просто дружніх спілкувань. Постарайтеся не давати обіцянок, виконати які буде важко.

БЛИЗНЯТА. Постарайтеся не упустити свій шанс. Ділові зустрічі будуть вдалимими, адже вся необхідна інформація надійде до вас вчасно. Готовність до компромісу забезпечить вам позитивні зміни не тільки на роботі.

КОЗЕРІГ. Вам знадобляться швидкі рішення, правильний розрахунок і вміння згуртувати колектив. Будьте стримані та обережні, не варто навіть намагатися пробити стіну головою. Ваша активність та енергійність допоможуть вам зрушити з мертвої точки давні справи.

ВОДОЛІЙ. Життя стає спокійнішим. Проте вам варто вчитися гнучко лавірувати між людьми та ситуаціями – так ви зможете багато чого досягти. Остерігайтеся споку, через яку ризикуєте звернути з правильного шляху. Не виняток, що доведеться розбиратися відразу з кількома невідкладними проблемами.

РИБИ. Вам знадобиться обережність в ухваленні рішень. Інформація може сприйматися неадекватно, не поспішайте із судженнями, щоб потім не шкодувати про сказане. У вихідні постарайтеся зберігати душевну рівновагу.

«Коли долю беруть за барки»

У Бережанському музеї книги відбулася презентація книжки спогадів почесного громадянина нашого міста, лауреата премії ім. Братів Лепких, краєзнавця Богдана Тихого «Коли долю беруть за барки».

В ілюстрованій книжці, присвяченій онукам пана Богдана, подано спогади автора про його дідів – Миколу Братичака й Василя Тихого, про долю родини, насильно депортованої з Лемківщини.

На зустріч слово мали рідні та друзі, представники сімей депортованих, шанувальники творчості Б. Тихого, зокрема Галина Кришук, Любов Кісель, Тетяна Тремба. Онук п. Богдана Едуард Ющенко, який приїхав із Парижа, у подарунок дідусяві зіграв на піаніно «Елізу» Бетховена.

Як зазначалося у виступах, творчий дарок автора плідний: «Берег моєї любові. Антологія творів про Бережани», «Лисоня. 1916-1996 рр. (документи, спогади, щоденники, листи, світлинки, поезія, пісні)», «Золотий листок осінній. Вірші, переклади, пісні», «Золота земля Опілля (легенди та перекази Бережанщини)», «Легенди Бережанського замку»...

Із розповідей діда Миколи Братичака, що розпочинають нове видання, дізнаємося, як його разом з усіма мешканцями мальовничого села Жегестів (Краківське воєводство, Польща) у липні 1945 року поляки й совіти депортували на схід України. «По приїзді на Донбас, в Оленівку, діда викликали до сільради. Він

як звичай одягнув білу сорочку, краватку, камізолю, блюзу, капелюха та й подався на побачення з місцевими урядовцями. Ті зустріли Миколу Братичака, сидячи в куйфайках і кирзових чоботях, і були велми подивовані зовнішнім виглядом переселенця. Очевидно, завдяки незвичинкам для повоєнного часу шатам прибульця, оленівці одногласно нарекли його між собою «інженером», «начальником». І доручили Миколі Юрійовичу відремонтувати всю поламану й заржавілу за роки війни колгоспну техніку, а по закінченні – організувати роботи з електрифікації Оленівки.

Дід, за фахом механік, працював до війни машиністом паровоза, пристав на їхню пропозицію, але за умови, що в бригаді з електрифікації працюватимуть його країяни з Жегестова – люди, позбавлені наразі можливості заробітку і засобів до існування.

Зголодніли за роботою і кусником хліба прибульці взялися до праці. Невдовзі загрукотів дизель-генератор, а в оселях ошелешених мешканців Оленівки замість чадних каганців спалахнуло яскраве світло.

Але діда це світло не тишло. Його тягнуло в рідні краї, чи принаймні – ближче до них. Колишній машиніст потяга завжився на відчайдушний вчинок – підмовив найвідважніших земляків, і разом вони втекли на Західну Україну.

Тетяна БІДЗІЛЯ

Спортивка лейдооской

Збірна України зміцнює лідируючі позиції

у своїй підгрупі після того, як у 5-му турі відбіркового турніру з футболу на шляху до фіналу Євро-2020 легко обіграла у гостях команду Литви.

Зазначимо, що в такий спосіб підопічні Андрія Шевченка здобули вже четверту перемогу в п'яти матчах кваліфікації. Минулої суботи вони в рамках чергового туру відбору до фінальної стадії чемпіонату Європи 2020 року у Вільнюсі грали проти збірної Литви. «Жовто-сині» здобули впевнену перемогу з розгромним рахунком 3:0. У першому таймі українська збірна відзначилася двічі. Уже на 7-й хвилині Марлос через центр віддав пас у штрафний майданчик господарів поля на неприкритого ніким Олександра Зінченка, а той холоднокровно пробив у захищений голкіпером кут воріт, відкривши рахунок у звітній зустрічі. А в середині тайму Марлос забив вже сам. Натуралізований бразильський українець, продемонструвавши неабиякі індиві-

дуальні здібності на підступах до воріт суперника, наблизився до штрафного і пробив у нижній кут воріт. Для Марлоса, до речі, цей гол став дебютним у складі збірної України. Розгромним рахунок на 62-й хвилині зробив Руслан Малиновський, який вразив кут воріт опонентів з-за меж карного майданчика після пасу від Романа Яремчука. В такий спосіб українські футболісти після цієї перемоги набрали 13 очок і продовжують впевнено лідирувати в групі В.

У звітному протистоянні у складі нашої команди на поле виходили: П'ятов, Миколенко, Матвієнко, Кривцов, Болбат, Степаненко, Малиновський (Безус, 80), Зінченко, Марлос, Ярмоленко (Циганков, 60), Яремчук (Мораес, 65).

Зуважимо також, що цього ж дня вже після закінчення гри у Вільнюсі, відбувся матч за участю головних конкурентів нашої збірної в підгрупі В. У 5-му турі відбіркового турніру Євро-2020 збірна Португалії зустрічалася у гостях з командою Сербії і здобула перемогу з результатом 4:2. Отже, португальці набрали 5 очок та вийшли на друге місце у групі. Від лідера – збірної України – чинні чемпіони Європи відстають наразі на 8 балів, але мають дві гри в запасі. Люксембург та Сербія мають по 4 пункти. В активі Литви – лише очко.

Аналізуючи ситуації на цій стадії протистояння, можна спробувати спрогнозувати, скільки очок залишилося набрати збірній України з футболу, аби гарантувати собі місце у фінальній частині Євро-2020. Як відомо, «прямі» путівки на вирішальну стадію європейського чемпіонату здобувають по дві краші команди з 10 відбіркових груп. Щоб восени гарантувати собі вихід до фінальної частини турніру, українцям потрібно у наступному матчі, 11 жовтня, перемогти у Харкові збірну Литви. Після цього наші футболісти можуть навіть дозволити собі програти два інші поєдинки – вдома з Португалією і на виїзді з Сербією. Головне – не програти сербам більше, ніж з різницею у 5 м'ячів. Якщо ж навіть станеться щось неймовірне і збірна України опиниться за межами першої двійки своєї відбіркової групи, то вона матиме ще шанс пробитися на Євро-2020 через Лігу націй: плей-оф серед переможців груп цього турніру за путівки на чемпіонат Європи відбудеться в березні 2020 року. Отож хочеться вірити, що перспективи головної футбольної дружини України доволі оптимістичні і підопічні Андрія Шевченка зуміють потішити своїх прихильників як добротною грою, так і очікуваними результатами.

«Агрон-ОТГ» із Великих Гаїв бореться за лідерство в усіх турнірах

Особливо приємно відзначити, що підопічні Романа Кордупеля мають у своєму активі вагомі здобутки вже за підсумками цьогорічних футбольних баталій. Зокрема, ще свіжі в пам'яті незабутні події недавнього протистояння в рамках фінального дубою за титул володаря одного з найпочесніших трофеїв – кубка Тернопільської області. У надзвичайно напруженому та доволі видовищному двобої великогаївські футболісти протистояли своїм опонентам з тербовлянської «Ниви» і зуміли перемогти їх з мінімальною перевагою – 1:0, у черговий раз здобувши головну кубкову відзнаку. А вже 1 вересня в рамках 5-го туру аматорського чемпіонату України відбулося чергове тернопільське дербі. У Тербовлі місцева «Нива» приймала велико-

гаївський «Агрон-ОТГ». І цього разу не менш напружений і безкомпромісний матч завершився нульовою нічиєю. Зазначимо, що команди створили чимало голевих моментів, але у підсумку переможаць так і не було виявлено. Про гостроту суперництва між командами з Тернопільщини засвідчив, зокрема, і той факт, що арбітру звітнього протистояння довелося показати сім жовтих карток і двох гравців вилучити – Тараса Червонецького з «Агрона-ОТГ» та тербовлянця Тараса Гром'яка.

Минулої ж суботи, 8 вересня, у 6-му турі аматорського чемпіонату України обидва представники Тернопільщини святкували перемоги. Тербовлянська «Нива» в гостях обіграла команду «Луцьксантехмонтаж №536» – 2:1, а великогаївський «Агрон» здолав на своєму полі «Покуття» з Коломиї (Івано-Франківська область) – 1:0. У складі наших земляків переможний гол після подачі кутового ударом головою забив Сергій Лук'янов. Отже, після звітнього туру підопічні Романа Кордупеля здобули дев'ять очок. Стільки ж пунктів, зазначимо, мають у своєму активі також тербовлянці, й обидва клуби з Тернопільщини перебувають в групі лідерів, які борються за призові місця цього представницького аматорського турніру України.

Зазначимо також, що минулого тижня вийшли на завершальну стадію футбольні баталії в рамках чемпіонату області серед команд вищої ліги. 4 вересня четвірка кращих команд стартувала у фінальному етапі, за результатами якого буде визначено чемпіона та призерів сезону-2019. Цього дня «Нива» (Тербовля) здолала вдома «Агроніву» (Заводське) – 2:0, ось «Агрон-ОТГ» несподівано поступився на своєму полі «Збручу-Агробізнес» (Підволочиськ) – 0:1. Понад два роки не знала гіркоти поразки великогаївська команда. Та попри те, що найдовша за останні роки безпрограшна серія перервалася, «Агрон» продовжує одноосібно очолювати турнірну таблицю у цьогорічних протистояннях за чемпіонський титул. Щоправда, наразі до трьох очок скоротилося відставання лідера від найближчого переслідувача – тербовлянської «Ниви», натомість «Збруч» порівнявся очками з заводською «Агронівою». А це означає, що фініш сезону обіцяє бути по-справжньому бойовим і безкомпромісним, за що і люблять уболівальники футбол.

Ярослав МАРМАШ

Великогаївчани – чемпіони області!

Переможцями обласних змагань «Найкраща сільська спортивна громада Тернопільщини» стала команда Великогаївської ОТГ.

Змагання відбувалися на місцевому стадіоні під егідою Великогаївської ОТГ, управління фізичної культури та спорту ОДА, територіальної організації ВСК «Колос». У програмі змагань були: волейбол, гирьовий спорт, футбол, перетягування линви, шахи, шашки, дартс та настільний теніс.

Розповідає начальник відділу культури, молоді та спорту Великогаївської сільської ради Степан Гуля: «Спортсмени нашої команди молодці. У настільному тенісі переможцем став Віталій Бойко, у шахах серед жінок – Таня Хімій, Оксана Троцюк була першою у змаганнях із шашок. У гирьовому спорті перше місце здобув Мирослав Бучинський. Волейболісти також здобули переконливу перемогу. Хоч відзначити і наших ветеранів, які постійно беруть активну участь у змаганнях. Це Дмитро Ізбянський (волейбол), канатники Валерій Гончарук (батько чотирьох доньок) та Віталій Караба (батько трьох доньок). Найкращим і найвлучнішим дартсменом серед очільників громад став голова Великогаївської ОТГ Олег Кохман. І найприємніша новина: переможці візьмуть участь у всеукраїнських змаганнях, які відбудуться у Ворохті».

Валентина СЕМЕНЯК
Фото авторки

У ВІЛЬНУ ХВИЛИНУ

Сканворд «СОНЯШНИК»

КНИГО-ЛЮБ	СТОЛИЦЯ НА БЕРЕГАХ ДНІПРА	МІСЦЕ ДЛЯ КОМІНА	«БРАТ» ЦИБУЛІ	ВИД ЖАБ	ДИТИНА
			НЕ ТЕЧЕ ПІД ЛЕЖАЧИЙ КАМІНЬ		
«... БОБУЛ, «ТОПОЛІНА ЛЮБОВ»	ГОЛОВНЕ МІСТО НОРВЕГІЇ			СПОСІБ ОПИТУВАННЯ	ЗБІР З ІМПОРТУ
		МАЗАНКА	АВТОР РОМАНУ «ПЕРША ЛЮДИНА»		
М'ЯЧ У СІТІ ФУТБОЛЬНИХ ВОРИТ	«СОНЦЕ» НА СТЕБЛІ		ЗАСІЯНЕ ПОЛЕ	ТВОРЧИСТЬ	РІЧКА В АФРИЦІ
				ЧАСТИНА ВИСТАВИ	
ПТАХ. ГАЛАГАЗ РУДИЙ					
БУДІВЕЛЬНИЙ КАМІНЬ	І ВАЖКО ЗНАЙТИ В КОПИЦІ СІНА	«ПУНКТ ПРИЗНАЧЕННЯ» ІЖІ			ТРИВАЛИЙ ПЕРІОД В ІСТОРІЇ ПЛАНЕТИ
				СЕЛО У ГОРАХ КАВКАЗУ	

Відповіді на сканворд, опублікований у «СГ» 4 вересня 2019 р.

По горизонталі: Потап. Гімн. Сом. Бра. Єнот. Дзвінок. Хна. Авіт. Імаго. Ата. Дог. Картка. Аск.
По вертикалі: Дояр. Час. Рівновага. Гнат. Подвиг. Адам. Єна. Окіт. Ніна. Танк. Акт. Ода.

СМІЙТЕСЯ НА ЗДОРОВ'Я

* * *
– Кохана, тобі не холодно?
– Холодно.
– Як добре, що я тепло одягнувся.

* * *
Дружина – чоловікові:
– Раніше ти був щасливий, якщо бачив мене кілька хвилин на день!
– І зараз теж... – бурмоче чоловік.

* * *
– Дуренька! Ну що ти переживаєш, що груди у тебе першого розміру? Зате ноги... он... Сороч четвертого!

* * *
Закоханий юнак каже дівчині:
– Знаєш, я вже тиждень хочу щось у тебе запитати, та все не наважуюся...
– Питай сміливо, – каже вона, – відповідь у мене готова вже місяць тому.

* * *
Вона: – А де ми будемо жити після весілля, у твоїх батьків чи у моїх?

Він: – Ми будемо жити у твоїх батьків, а твої батьки будуть жити у моїх.

* * *
– Любий, тобі які жінки більше подобаються, розумні чи красиві?
– Ні ті, ні інші, любля! Ти ж знаєш, я кохаю лише тебе.

* * *
Розмовляють Галя і Марійка.
– Опісля, – каже Галя, – я сказала йому, що не хочу його більше бачити!
– Він пішов собі? – запитує подруга.
– Ні! Загасив світло.

* * *
У магазині подружжя вибирає взуття.
– Подивись, – каже дружина, – які симпатичні лаковані «лодочки»!
– Ти поглянь краще на ціну, – відповідає чоловік. – За такі гроші катер можна купити!

Знайомтесь: Військовий кореспондент «Сільського господаря» Ірина СКАСКІВ

Ірина Скасків родом із Теробовляни. Закінчила Київську національну академію керівних кадрів культури та органів місцевого самоврядування і фізико-математичний факультет Тернопільського національного педуніверситету. Вона – учасник Антитерористичної операції. Три роки служила у військовій частині, підписавши контракт зі Збройними силами України. Сьогодні пропонуємо нашим читачам першу із серії її публікацій під рубрикою «Із воєнного щоденника».

Скромний, але такий чарівний подарунок зворушив усіх до глибини душі. У жінок з'явилися усмішки на обличчях, слюзи на очах, і на одну теплу бентежну мить у житті кожної стало більше.

Дядько Коля до служби в армії був лісником, а ліс та поле – його друзі.

З метушливого заклопотаного повсякдення поспішав сюди за душевною рівновагою, радістю та спокоєм. Відчував себе частинкою природи і завжди оберігав її. Зібрати розкидане сміття, розчистити стежечку, врятувати пташку, обладнати годівничку для тварин вважав своїм святом обов'язком. Збирав лише цілющі трави в полях і не топтав ніколи марно квіти.

А сьогодні захопився зробити приємне жінкам, які в нелегких умовах виконували поставлені їм завдання. Вважав, що і в зоні проведення АТО потрібні маленькі радощі, а квіти – це те, що може потішити прекрасну половину їхнього підрозділу.

Не помилюся. І хоч цей букет порівняно з дорогими розкішними «віниками» із квіткових салонів,

Із воєнного щоденника «Осінь соната» дядька Миколи

Микола Гороховський із села Котужини Збаразького району майже все життя ходив у цивільному одязі, бо професія мав дуже мирну – лісник. Одягнувши армійську форму, став водієм на службі в лавах ЗСУ в складі 44-ї окремої артилерійської бригади, але залишився романтиком у душі. Простий та скромний, цей чоловік, упевнена, запам'ятується усім, з ким служив та брав участь в АТО, доброзичливим, щирим, світлим. Теплим словом міг підбадьорити, а добрим вчинком зворушити. Завдяки одному щемному моменту він став героєм моєї оповідки «Осінь соната», що увійшла в завершальний том трилогії «Слово про війну» – літературний проект, який об'єднав військовослужбовців, бійців-добровольців, волонтерів-патріотів, щоб донести слово правди про війну на сході до людей.

Запрошення на презентацію книги, що відбулася в Тернопільській обласній універсальній науковій бібліотеці, було сюрпризом для пана Миколи. Звільнившись із військової служби, він господарює в селі. Клопотів, роботи, як мовиться, хоч відбавляй, але з радістю приїхав з молодшою донечкою Тетяною і ще з двома героїнями цієї розповіді. Чоловік поділився думками та переживаннями за долю держави. А вони щирі, від серця, яке випромінює добро. Навіть на війні люди зберігають душевну доброту і здатні на вчинки, які зворушують... Саме про це – «Осінь соната».

Дихала осінь прохолодою. Здавалося, що роздала своє тепло у вересні, тому жовтень нахмурилася та сердився.

Після чергового завдання жінки повернулися в базовий табір і найперше вирішили почаяувати. Грілися теплим напоєм, а також, як завжди, обмінювалися думками про сім'ю, рідний дім, в якому затишні і холодні осінні, і морозні зимові дні. Ніби вітамінами, підживлювалися згадками про найдорожчих людей, теплими спогадами, мріями та сподіваннями, ділилися ними між собою. Лише так можна було заспокоїти

своїм стривоженим серцем. Лише тоді усміхалися і раділи. Бо бадьорості та веселошам тут не час і не місце.

Аж ось у їхнє так зване помешкання постукали.

Це був дядько Коля, як його усі називали. У руках він тримав букет з польових квітів і трав.

– Це вам, дівчата, осіння соната! – мовив.

якими обдаровували жінок на мирних територіях, був скромний та простий, для жінок він був тієї миті найкращим з усіх, тому що в ньому були не тільки рослини, а якісь невидимі промінчики ніжності, душевного тепла та добра, які вони відчули своїм серцем.

І ця хвилююча мить запам'ятається назавжди.

Початок минулого тижня, на жаль, позначений трагедією. У понеділок увечері, 2 вересня, в Кременці загинув володар гран-прі фестивалю «Червона Рута», легендарний

Україна втратила легендарного барда

український бард, кобзар і бандурист Василь Жданкін. Про це повідомив журналіст Михайло Маслій на своїй сторінці у Facebook.

Він розповів, що Василь Жданкін останніми роками захопився їздою на скутері і пересувався в основному на цьому виді транспорту. Приблизно між 19 і 20 год повертався додому, і його збив автомобіль буквально за кілька метрів від будинку.

Василь Жданкін народився 23 травня 1958 року в Краснодарському краї. У ранньому дитинстві переїхав з батьками в село на Тернопільщині.

У 1987 році створив квартет «Птах», у 1988–1990 рр. працював у театрі-студії «Не журись!» у Львові. У 1989 році вперше виконав публічно «Ще не мерла Україна» на завершальному концерті фестивалю «Червона Рута».

З 1990 року почав виступати з концертами як кобзар. Останніми роками жив у Кременці, співав у церковному хорі Почаївської лаври. Знявся в декількох українських фільмах, гастролював у багатьох країнах світу.

У нього залишилася дружина і троє дітей: син Іван, доньки Христина й Анастасія.

КРАСИВЕ І КОРИСНЕ В ПАРИ

І на фортепіано грає, і картоплю збирає...

Наталія Стець із Шманьківчиків Чортківського району відома далеко за межами нашого краю і як співачка, композиторка, учасниця багатьох всеукраїнських та міжнародних конкурсів, і як вокалістка, і як член журі мистецьких імпрез. Наталія Григорівна – викладачка вокалу й диригування Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. О. Барвінського. А ще вона – хороша дочка, дружина, мама і господиня, яка разом зі своєю родиною обробляє 20 гектарів землі.

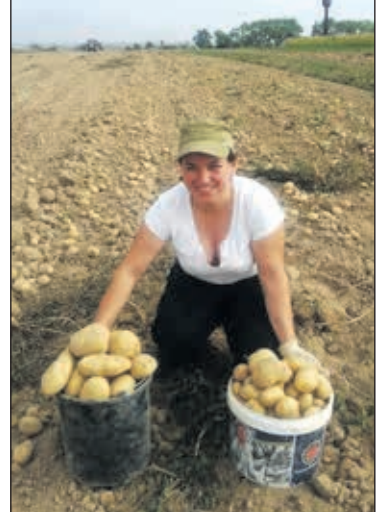
Народжена, щоб співати...

Наталія Стець закінчила Чортківську музичну школу, Тернопільське музичне та Прикарпатський педагогічний університет. Вона – лауреат Міжнародного студентського фестивалю «Лесина пісня» у Луцьку та Всеукраїнського фестивалю «Перлини сезону» у Києві, дипломант III Міжнародного конкурсу молодих виконавців української естрадної пісні імені Володимира Івасюка, лауреат других премій Міжнародного конкурсу української естрадної пісні «На хвилях Світа» і Всеукраїнського фестивалю естрадної пісні «Шанс-2000» у Миколаєві. Володарка гран-прі X Всеукраїнського фестивалю мистецтв «Пісенні Медобори»... Виступала у Польщі, Італії, Чорногорії, Угорщині.

«Ім серця чистий камертон»

Репертуар Наталії Григорівни – багатогранний. Він містить не лише відомі народні та естрадні українські пісні, а й авторські, написані на слова місцевих поетів Р. Обшарської, Р. Пахолка, П. Діденка, В. Підгурського, І. Левка, інших. Відтак виділа авторські збірки пісень: «Мого серця чистий камертон» та «На снігу білим червоною плями...» і диск «Щастя вам бажаю» з 20-ма авторськими піснями.

У червні 2017 року пані Наталія дала великий сольний благодійний концерт у Чорткові. А скільки пісень нею співано-переспівано на різних мистецьких заходах у навколишніх містах і селах!

Нині співачка «концертує» з таким же талановитим сином Віктором, який закінчив Львівський музичний академію ім. М. Лисенка.

Аби не ділити «Жигулі» – одружилися

– З чоловіком ми познайомилися у 1990-х, – каже пані Наталія. – Тоді поїхали за кордон перепродувати товари. Купили «Жигулі» на двох. Приїхали машинкою додому. А як ділити? Вирішили одружитися.

– Спів у неї безплатний, – жартує чоловік Володимир. – Хто буде за нього платити? Мусимо працювати на землі. Та й грошей треба було на піаніно, якому понад 100 років. У вільний час Наталія грає на німецькому «Шидмайері». І на сцені, аби мати гарний вигляд потрібні розкішні костюми.

Зауважу, що у жінки і одяг гарний, і нігті акуратно нафарбовані. Запитую, як з такими на полі працюється. «Граю на фортепіано, не можу бути з неакуратними, – каже вона. – А до сценічного вбрання в нарядних суконь ставлять по-філософськи, адже їх часто змінюють на робочий одяг. Так навіть цікавіше жити...»

Працюючи на полі, співаємо...

Співачка, композитор та викладачка Наталія Стець не цурається фізичної

праці. Навіть більше, вона любить вирощувати картоплю, капусту, огірки, помідори, моркву й іншу городнину.

– 20 гектарів поля для нашої родини – не проблема, ми всі трудимося разом, злагоджено і залюбки. А працюючи на полі, співаємо...

Влітку та восени сім'я везе вирощене на ринок.

– Мій чоловік закінчив Львівський торгово-економічний інститут, – розповідає Наталія Стець. – Тож торгівля йому до снаги. Городнину він продає на ринку. Я іноді торгую помідорами чи капустою. Бо це – моє, вирощене власними руками. Отож, удень працюю на землі, а ввечері співаю чи на фортепіано граю...

До слова, у 2014 році співачка брала участь у львівському музичному відборі талантів на «Х-фактор». Пройшла відбір, але картопляно-капустяні поля нагадали, що нема часу на такий довготривалий музичний конкурс. Тоді залишила цю затію. Однак, жага до творчих здобутків перемогла, і недавно Наталія вирішила взяти участь в одному із всеукраїнських шоу, назву якого поки не розголошує. Попередні прослуховування пройшла успішно. Тепер залишається одне – співати, та так, щоб аж «луна йшла» понад картопляним полем...

Галина ВАНДЗЕЛЯК

Знов ідуть до школи діти

Відшуміло-віддзвеніло-відгуло щедре на розваги, сміх, мандрівки і незабутні враження літчею. Не зогляділися ми, – а вже знову до школи.

Знаю-знаю, радіють цьому не всі. Але упевнений, що більшість із моїх зовсім маленьких і вже цілком дорослих читачів із нетерпінням чекали зустрічі з однокласниками. Воно й зрозуміло: це ж майже рідні нам люди! А чи виросли? Чи змінилися? Що нового дізналися-побачили-навчилися за довгі три місяці літа?

З відчуттям тепла на серці згадую про недавню зустріч на тернопільському ринку. Двох засмаглих й усміхнених щибетушок років десяти просто неможливо було не помітити! Вони аж

світлися від радості і з азартом вибрали собі зошити та інше шкільне приладдя на безкінечних ринкових рядах.

Як з'ясувалося, дівчатка не тільки ровесниці та однокласниці, а й сусідки. Мешкають у мальовничому селі недалеко від Тернополя. Майже всі канікули провели разом, а тепер збираються до школи і сподіваються, що вчителька дозволить сидіти їм за однією партою.

– Ми справжні подружки! Все робимо разом. Нам ніколи й ніде не буває сумно удвох, – дзвінко відрпортувала Марічка.

– Моя подруга – найкраща! – упевнено заявила друга дівчинка, Оля. – Завдяки Марічці я почала краще

вчитися. А ще у нас однакові смаки і вподобання. Завжди маємо про що поговорити! А ще, ви не повірите, ми дуже скучили за школою!

Дівчатка дзвінко розсміялися і, взявшись за руки, побігли до наступної ятки із шкільним дріб'язком. Я ж із замилуванням дивився на них і навіть трошки заздрих їхній щирій чистій дружбі.

Сподіваюся, що у кожного з вас є справжні друзі, з якими цікаво не тільки відпочивати, а й учитися. Розкажіте мені про них?

Чекаю листів за адресою: 46008, м. Тернопіль, вул. Медова, 12а, офіс 21 або на електронну скриньку sege500@ukr.net з пошитою «Для дітей і про дітей».

Ваш добрий і вірний – Дзвіночок

ЦЕ ВАЖЛИВО!

Правила безпечного Інтернету для дітей

Правило 3. Безпечні сайти.

Намагайся відвідувати тільки ті сторінки Інтернету, які тобі радять батьки. Вони – люди добре і що таке добре і що таке погано. А, крім того, вони нас дуже люблять і ніколи поганого не порадять. Нам часто хочеться дорослості і самостійності, але наслідки надмірної самостійності у цих питаннях можуть бути доволі плачевними.

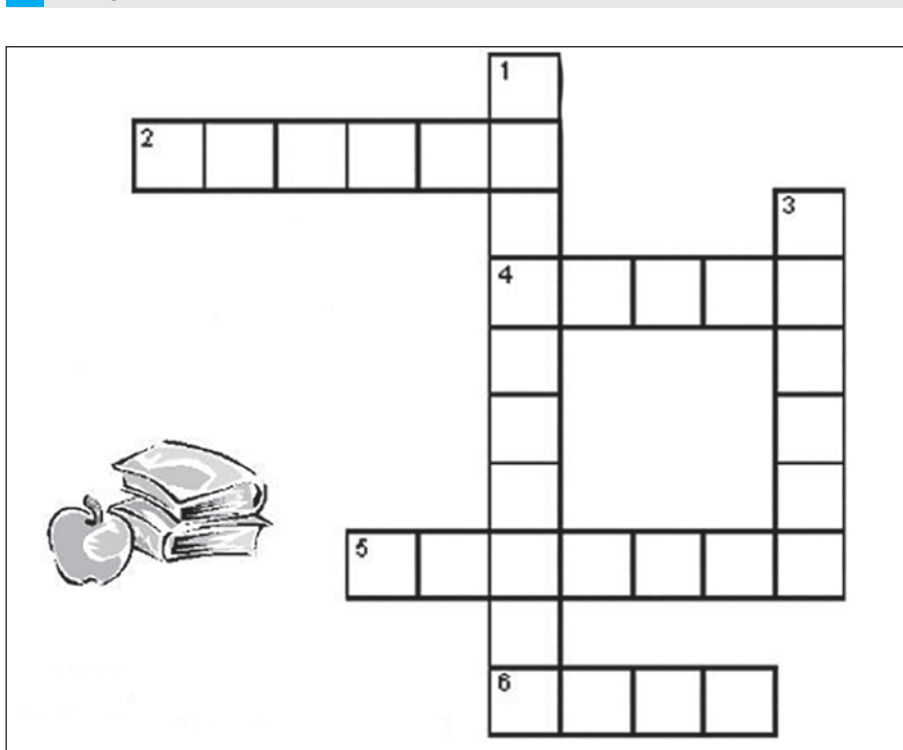
У мережі ти можеш опинитися на шкідливих сторінках і зовсім не дитячим змістом. Розкажи про це батькам, якщо тебе щось стривожило або збентежило. Практично будь-який «клік» на цікаве, потрібне чи корисне посилання може привести до переходу на сайт, що пропонує безкоштовно завантажувати і переглядати «дорослі сторінки».

Правило 4. «Безвинна» СМС-ка.

Ніколи без відома дорослих не відправляй СМС, щоб отримати інформацію з Інтернету. Іноді сливає віконце – дуже яскраве, навіть миготливе, приблизно з такими словами: «Тільки сьогодні – унікальний шанс! Бери участь та вигравай!» Заманливо, правда? Ти клацаєш на нього – і тут повідомлення: «Для того, щоб взяти участь у розіграші, тобі необхідно надіслати СМС!». Зупинися! Ні в якому разі не роби цього без відома дорослих, адже це можуть бути шахраї. І одна, здавалося б, звичайнісінька СМС-ка може коштувати великих грошей.

І не забувай, що Інтернет – це не головне захоплення в житті. Крім нього, у тебе повинні бути улюблені книги, заняття спортом і живе спілкування з друзями.

ІГРОТЕКА

Кросворд «Ерудит»

Незважаючи на те, що кросворд цей зовсім невеличкий, він цілком дорослий і серйозний. Розгадуючи його, не соромтеся poradитися з дорослими!

- Цариця наук.
- Істина.
- Бланк, який заповнюють для участі в якому-небудь заході.
- Поверхня для відтворення світлових зображень.
- Вдача, характер людини.
- Декоративна споруда у вигляді брами, що завершується склепінням.

Відповіді: 1. Математика. 2. Правда. 3. Арка. 4. Екран. 5. Прудка. 6. Арка.

ШКІЛЬНИЙ ДЗВІНОК

Дзвенить, дзвенить шкільний дзвінок – Нас закликає до навчання. Ми поспішаєм на урок І знову йдемо в світ пізнання.

Тут наші любі вчителі Нам формули життя виводять І навчають дисциплін Та безліч прикладів наводять.

Сидять за партами мої Найкращі друзі в цілім світі. Нас всіх єднають дні шкільні, Снагою нових мрій сповиті.

Дзвенить, дзвенить шкільний дзвінок – Перевру він оповіщає. А після неї на урок Учнівську всю сім'ю збирає.

І знову дзвіночек кличе нас – Спішімо, друзі, до навчання, Бо промайне так швидко час І пора настане розставання. Л. ЗОРІНА

ПОБАЖАЙТЕ НАМ УДАЧІ

Що за диво-корабель Нас везе навкруг земель? Пливемо морями знань Серед хвиль важких – питань.

За шкільні роки буремні Знань набудем – будьте певні! Обігнемо Землю з часом З нашим дружним першим класом.

Нас робота не лякає, Треба вчитись – кожен знає!

Тож чекаем побажань Під вітрилом в морі знань! С. ГОРДІЄНКО

ЛІЧИЛОЧКИ

У кутку Сиділа кіця І дивилася На Гриця. Гриць учився Рахувати. Додавати, Віднімати: – От прийшла б Одна ще кіця, Мав би Дві я одиниці! А як цю З кутка забрати, Жодної Не буду мати! І розгнівалася Кіця, І сказала тихо: – Грицю, Будеш довго Рахувати, Я втечу собі Гуляти! Г. ЧУБАЧ

*** Мама, тато, дід, бабуся – Всіх назву, не помилюся. Старший братик і сестричка – В нас сімейка невеличка. Не спляйте, бо збі'юся: Мама, тато, дід, бабуся... Старший брат, сестра і я – Отака у нас сім'я. Нам лічильочку на «сім» Повторити треба всім. В. ГРИНЬКО

ПОНЕДІЛОК, 16 вересня

UA: Перший

6.00 М/с "Тачки проти"
6:05 М/с "Врум!"
6.30, 7.00, 8.00, 9.00, 9.25, 13.00, 15.00, 17.25, 21.00, 22.00, 5.00 Новини
6.35, 7.05, 8.05, 9.05 Доброго ранку, Країно!
9.30 Т/с "Тасмичні Борого Ларічі"
11.15, 14.15 Телерадж
11.30 Д/с "Кухня По"
12.00 Енеїда
13.10 Бюджетники
13.45 Відкривай Україну з Суспільним
14.30 Д/с "Аромати Мексики"
15.15 Д/с "Морська кухня"
16.15, 23.50, 5.50 Погода
16.25, 23.30 Пліч-о-пліч
16.55 Перша шпальта
17.50, 2.25 ЧС з волейболу серед чоловіків команд 2019 року, Чорногорія - Україна
21.00 Д/с "Як працюють машини"
21.30 Зворотній відлік
0.00 Телерадж Тіосо
4.25 #ВУкраїні
4.25 Розсекречена історія

Канал "1+1"

6.30, 7.10, 8.10, 9.10 Сніданок з "1+1"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 16.45, 19.30, 5.20 ТСН
9.30 Життя відомих людей
10.25, 12.20 Одруження наосліп
12.50 Міняю жінку
14.05 Сімейні мелодрами
15.05 Т/с "Величне століття. Роксолана"
17.10 Т/с "Наречена зі Стамбула"
20.45, 21.45 Т/с "Свати"
22.45 Гроші Т/с "Свати"
0.00 Танці з зірками
4.25 Т/с "Центральна лікарня"

Інтер

3.15, 2.45 Орел і решка. Курортний сезон
4.00 Школа доктора Комаровського. Невідкладна допомога
4.55 Top Shop
5.25, 22.00 "Свідство вели... з Л. Каневським"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 17.40 Новини
7.10, 8.10, 9.20 Ранок з Інтером
10.00 Корисна програма
11.00, 21.00 Т/с "Не жіноча робота"
12.25 Х/ф "Вулкан пристрасів"
22.45, 0.45 Міняю жінку 14
2.15 Т/с "Центральна лікарня"

Інтер

4.05 "Подобриці!" - "Час"
4.55 Top Shop
5.25, 22.00 "Свідство вели... з Л. Каневським"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 17.40 Новини
7.10, 8.10, 9.20 Ранок з Інтером
10.00 Корисна програма
11.00, 21.00 Т/с "Не жіноча робота"
12.25 Х/ф "Вулкан пристрасів"
22.45, 0.45 Міняю жінку 14
2.15 Т/с "Центральна лікарня"

ICTV

4.05 Скарб нації
4.15 Еврика!
4.25 Факти
4.50 Т/с "Відліл 44"
5.35, 20.20 Громадянська оборона
4.45 Еврика!
4.55 Служба розшуку дітей
5.00 Т/с "Відліл 44"

5.45 Громадянська оборона
6.25 Факти тижня
8.45 Факти. Ранок
9.15, 19.20 Надзвичайні новини з К. Стогнієм
10.10 Більше нік правда
11.55, 13.20 Т/с "Невиправні"
12.45, 15.45 Факти. День
14.25, 16.20 Х/ф "Грошовий поїзд"
17.00 Х/ф "Кобра"
18.45, 21.05 Факти. Вечір
21.25 Т/с "Вихити за будь-яку ціну"
22.30 На трьох
0.40 Т/с "У полі зору"
2.15 Стоп-10

5 канал

6.00, 9.45, 21.40 Час-Тіме
6.15 Огляд преси
7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.00, 23.00, 0.00, 1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00 Час новин
7.15, 8.10, 21.25, 0.15 Актуально: Економіка.

5 канал

6.00, 9.45, 21.40 Час-Тіме
6.20, 15.15 Невигадані історії
7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.00, 23.00, 0.00, 1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00 Час новин
7.15, 8.10, 21.25, 0.15 Актуально: Економіка.

Політика. Соціум
8.30 Kyiv Life
8.40 ID Journal
9.20, 17.45 Час громади
10.10, 11.10, 12.25, 13.10, 16.10, 17.10, 18.20, 19.30, 0.25, 1.15 Інформаційний день
12.30 Брифінг речника Міністерства оборони
14.10 Медекспертиза. Поради
15.15 Невигадані історії
23.15 Лнійка документальних проєктів
2.15, 5.15 Машина часу
3.15 Кіно з Я. Соколювою
4.10 Феєрія мандрів

СТБ

6.30 Т/с "Колі ми вдома"
12.30 МастерШеф
15.25 Хата на тата
17.30, 22.00 Вікна-Новини
18.00 Свідство ведуть екстрасенси
19.00 Наречена для тата
21.00 Т/с "Кріпосна"
22.45 Зважся! та щасливі
22.45 Зважся!

ТРК «Україна»

6.30, 7.10, 8.15 Ранок з Україною
7.00, 8.00, 9.00, 15.00, 19.00, 23.00 Сьогодні
9.30 Зоряний шлях
11.20, 3.00 Реальна містика
13.20, 15.30, 4.45 Агенти справедливості
16.00, 0.30, 2.15 Історія одного злочину
18.00 Т/с "Пошта"
19.50 Говорить Україна
21.00 Т/с "Капітан 2", 8 і 9 с
23.30 Т/с "Капітан 2", 10 с
1.45 Телемагазин

ENTER-ФІЛЬМ

12.45 Х/ф "Тихі береги"
14.00 Х/ф "Туз"
15.55 Х/ф "Живіть у радості"
17.20 Х/ф "До мене, Мухтаре!"
19.00 Т/с "Суто англійські вбивства"
21.00, 1.40 Т/с "Розслідування Мердока"
23.00 Х/ф "Перше побачення"

ТТБ

7.30 „Новини“
8.00 „Новини“
8.30 „Новини“
9.00 UA: Музика
9.10 „Енеїда“
11.20 Казки Лірика Сашка
11.30 М/с "Дуда і Дада"
12.15 „Лайфхак українською“
12.45 „Лайфхак українською“
13.00 „Діалоги“
13.30 „Новини“
13.45 „Розсекречена історія“
14.35 Українська література в менах
14.45 „РадіоДень „Модуль знань“
15.50 „Лайфхак українською“
17.00 „Новини“
18.00 „Новини“
19.00 „Новини“
19.20 „Тема дня“
19.45 Пліч-о-пліч
20.00 #ВУКРАЇНІ
20.30 „Тема дня“
20.51 „Тема дня“
21.20 #ириРезалі
21.45 „Лайфхак українською“
22.00 Сильна доля

ПРОГРАМА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ НА ТИЖДЕНЬ (16 вересня – 22 вересня)

ВІТРОК, 17 вересня

UA: Перший

6.00 М/с "Тачки проти"
6:05 М/с "Врум!"
6.30, 7.00, 8.00, 9.00, 9.25, 13.00, 15.00, 18.00, 20.25, 23.10, 2.00, 5.00 Новини
6.35, 7.05, 8.05, 9.05 Доброго ранку, Країно!
9.30 Т/с "Тасмичні Борого Ларічі"
11.15, 14.15 Телерадж
11.30 Д/с "Кухня По"
12.00 Енеїда
13.10 Хто в домі хазяїн
13.45 Відкривай Україну з Суспільним
14.30 Д/с "Аромати Мексики"
15.15 Бюджетники
15.45, 19.30 Пліч–о–пліч
15.55, 2.30 Зворотній відлік
18.25 Тема дня
20.00 Д/с "Як працюють машини"
21.25, 23.40, 5.45 UA:Спорт
22.00 Д/с "Як працюють машини"
22.15 Д/с "Особливий заїгн"
0.00 Телерадж Тіосо
4.25 #ВУкраїні
4.25 Перша шпальта

Канал "1+1"

6.30, 7.10, 8.10, 9.10 Сніданок з "1+1"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 16.45, 19.30, 5.20 ТСН
9.30 Життя відомих людей
10.25, 12.20 Одруження наосліп
12.50 Міняю жінку
14.05 Сімейні мелодрами
15.05 Т/с "Величне століття. Роксолана"
17.10 Т/с "Наречена зі Стамбула"
20.45, 21.45 Т/с "Свати"
22.45, 0.45 Міняю жінку 14
2.15 Т/с "Центральна лікарня"

Інтер

4.05 "Подобриці!" - "Час"
4.55 Top Shop
5.25, 22.00 "Свідство вели... з Л. Каневським"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 17.40 Новини
7.10, 8.10, 9.20 Ранок з Інтером
10.00 Корисна програма
11.00, 21.00 Т/с "Не жіноча робота"
12.25 Х/ф "Вулкан пристрасів"
22.45, 0.45 Міняю жінку 14
2.15 Т/с "Центральна лікарня"

ICTV

4.05 Скарб нації
4.15 Еврика!
4.25 Факти
4.50 Т/с "Відліл 44"
5.35, 20.20 Громадянська оборона
4.45 Еврика!
4.55 Служба розшуку дітей
8.45 Факти. Ранок
9.15, 19.20 Надзвичайні новини з К. Стогнієм
10.10 Більше нік правда
11.55, 13.20 Т/с "Невиправні"
12.45, 15.45 Факти. День
14.25, 16.20 Х/ф "Грошовий поїзд"
17.00 Х/ф "Кобра"
18.45, 21.05 Факти. Вечір
21.25 Т/с "Вихити за будь-яку ціну"
22.30 На трьох
0.45 Т/с "У полі зору"
2.15 Стоп-10

5 канал

6.00, 9.45, 21.40 Час-Тіме
6.15 Огляд преси
7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.00, 23.00, 0.00, 1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00 Час новин
7.15, 8.10, 21.25, 0.15 Актуально: Економіка.

5 канал

6.00, 9.45, 21.40 Час-Тіме
6.20, 15.15 Невигадані історії
7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.00, 23.00, 0.00, 1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00 Час новин
7.15, 8.10, 21.25, 0.15 Актуально: Економіка.
Політика. Соціум
8.30 Kyiv Life
8.40 ID Journal
9.20, 17.45 Час громади
10.10, 11.10, 12.25, 13.10, 16.10, 17.10, 18.20, 19.30, 0.25, 1.15 Інформаційний день
12.30 Брифінг речника Міністерства оборони
14.10 Медекспертиза. Поради
15.15 Невигадані історії
23.15 Лнійка документальних проєктів
2.15, 5.15 Машина часу
3.15 Кіно з Я. Соколювою
4.10 Феєрія мандрів

СТБ

6.30 Т/с "Колі ми вдома"
12.30 МастерШеф
15.25 Хата на тата
17.30, 22.00 Вікна-Новини
18.00 Свідство ведуть екстрасенси
19.00 Наречена для тата
21.00 Т/с "Кріпосна"
22.45 Зважся! та щасливі
22.45 Зважся!

ТРК «Україна»

6.30, 7.10, 8.15 Ранок з Україною
7.00, 8.00, 9.00, 15.00, 19.00, 23.00 Сьогодні
9.30 Зоряний шлях
11.20, 3.10 Реальна містика
13.20, 15.30, 4.45 Агенти справедливості
16.00, 0.00, 2.10 Історія одного злочину
18.00 Т/с "Пошта"
19.50 Говорить Україна
21.00 Т/с "Капітан 2", 11 і 12 с
23.30 Контролер
1.45 Телемагазин

ENTER-ФІЛЬМ

12.45 Х/ф "Тихі береги"
14.00 Х/ф "Туз"
15.55 Х/ф "Живіть у радості"
17.20 Х/ф "До мене, Мухтаре!"
19.00 Т/с "Суто англійські вбивства"
21.00, 1.40 Т/с "Розслідування Мердока"
23.00 Х/ф "Перше побачення"

СЕРЕДА, 18 вересня

UA: Перший

6.00 М/с "Тачки проти"
6:05 М/с "Врум!"
6.30, 7.00, 8.00, 9.00, 9.25, 13.00, 15.00, 19.00, 20.25, 23.10, 2.00, 5.00 Новини
6.35, 7.05, 8.05, 9.05 Доброго ранку, Країно!
9.30 Т/с "Тасмичні Борого Ларічі"
11.15, 14.15 Телерадж
11.30 Д/с "Кухня По"
12.00 Енеїда
13.10 #ВУкраїні
13.45 Відкривай Україну з Суспільним
14.30 Д/с "Аромати Мексики"
15.15 Хто в домі хазяїн
15.45 Відкривай Україну з Суспільним
17.30 Наші гроші
18.25 Тема дня
16.50, 2.30 ЧС з волейболу серед чоловічих команд 2019 року, Україна - Естонія
19.25, 2.40 Спільно
20.00 Д/с "Як працюють машини"
21.25, 23.40, 5.45 UA:Спорт
22.00 Д/с "Як працюють машини"
21.25, 23.40, 5.45 UA:Спорт
21.45 #@)?\$Q з Майком Щуром
22.15 Д/с "Особливий заїгн"
0.00 Телерадж Тіосо
4.50 Схеми. Корупція в деталях

Канал "1+1"

6.30, 7.10, 8.10, 9.10 Сніданок з "1+1"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 16.45, 19.30, 5.20 ТСН
9.30 Життя відомих людей
10.25, 12.20 Одруження наосліп
12.30 Міняю жінку
14.00 Сімейні мелодрами
15.00 Т/с "Величне століття. Роксолана"
17.10 Т/с "Наречена зі Стамбула"
20.45, 21.45 Т/с "Свати"
22.45, 0.45 Т/с "Свати"
22.45, 23.45 Світ навіорит 10: Бразилія
0.45 Т/с "Центральна лікарня"

Інтер

2.45 "Подобриці!" - "Час"
3.30 Три сестри
4.55 Top Shop
5.25, 22.00 "Свідство вели... з Л. Каневським"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 17.40 Новини
7.10, 8.10, 9.20 Ранок з Інтером
10.00 Корисна програма
11.00, 21.00 Т/с "Не жіноча робота"
12.25 Х/ф "Як оженилися і залишилися неодруженими"
14.10, 15.00 Речдок
16.00 Роман з Ольгою
18.00, 19.00, 2.00 Стосується кожного
20.00 Подобриці
23.50 Т/с "Лінія світла"

ICTV

4.05 Скарб нації
4.15 Еврика!
4.25 Факти
4.50 Т/с "Відліл 44"
5.35, 20.20 Громадянська оборона
4.25 Служба розшуку дітей
4.25 Студія Вашингтон
4.30 Факти
4.50 Т/с "Відліл 44"
5.35 Громадянська оборона
6.30 Ранок у великому місті
8.45 Факти. Ранок
9.15, 19.20 Надзвичайні новини з К. Стогнієм
10.10 Корисна програма
11.00, 21.00 Т/с "Не жіноча робота"
12.25 Х/ф "Як оженилися і залишилися неодруженими"
14.10, 15.00 Речдок
16.00 Роман з Ольгою
18.00, 19.00, 2.00 Стосується кожного
20.00 Подобриці
23.50 Т/с "Лінія світла"

ICTV

4.05 Скарб нації

4.15 Еврика!
4.20 Служба розшуку дітей
4.25 Студія Вашингтон
4.30 Факти
4.50 Т/с "Відліл 44"
5.35 Громадянська оборона
6.30 Ранок у великому місті
8.45 Факти. Ранок
9.15, 19.20 Надзвичайні новини з К. Стогнієм
10.10 Корисна програма
11.00, 21.00 Т/с "Не жіноча робота"
11.15, 13.20 Х/ф "Енді "Орел"
12.45, 15.45 Факти. День
14.25, 16.25 Х/ф "Термінатор"
16.45 Х/ф "Грошовий поїзд"
18.45, 21.05 Факти. Вечір
20.20 Секретний фронт
21.25 Т/с "Вихити за будь-яку ціну"
22.30 На трьох
0.45 Т/с "У полі зору"
2.15 Стоп-10

5 канал

6.00, 9.45, 21.40 Час-Тіме
6.15, 7.20 Огляд преси
6.35, 8.20 Полігон
7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.00, 23.00, 0.00, 1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00 Час новин
7.10, 8.10, 21.25, 0.10 Актульно: Економіка.
Політика. Соціум
7.15, 12.55, 15.55, 18.15, 23.55 Погода в Україні
7.20 Огляд преси
7.40 Драїве
7.55, 8.55, 9.40, 13.55, 14.55, 16.55, 17.55, 22.55 Погода на курортах
8.30 Kyiv Life
8.40 Світла енергія
9.25, 17.45 Час громади
10.10, 11.10, 12.20, 13.10, 16.10, 17.10, 18.20, 19.30, 0.25, 1.15 Інформаційний день
12.30 Брифінг речника Міністерства оборони
14.10 Медекспертиза. Поради
15.15 Невигадані історії
23.15 Лнійка документальних проєктів
2.15, 5.15 Машина часу
3.15 Кіно з Я. Соколювою
4.10 Феєрія мандрів

СТБ

6.55 Т/с "Колі ми вдома"
11.55 МастерШеф
14.35 Хата на тата
17.30, 22.00 Вікна-Новини
18.00 Свідство ведуть екстрасенси
21.00 Т/с "Кріпосна"
22.45 Зважся! та щасливі
22.45 Зважся!

ТРК «Україна»

6.30, 7.10, 8.15 Ранок з Україною
7.00, 8.00, 9.00, 15.00, 19.00, 23.00 Сьогодні
9.30, 2.30 Зоряний шлях
11.20, 3.10 Реальна містика
13.20, 15.30, 4.45 Агенти справедливості
16.00, 0.00, 2.10 Історія одного злочину
18.00 Т/с "Пошта"
19.50 Говорить Україна
21.00 Т/с "Капітан 2", 13 і 14 с
23.30 Гунна справа
1.40 Телемагазин

ENTER-ФІЛЬМ

12.35 Х/ф "Іван і кобила"
13.50 Х/ф "Шляхетний венеціанець"
16.00 Х/ф "Добре сидимо"
17.25 Х/ф "Раз на раз не випадає"
19.00 Т/с "Суто англійські вбивства"
21.00, 1.30 Т/с "Розслідування Мердока"
23.00 Х/ф "За власним бажанням"

ЧЕТВЕР, 19 вересня

UA: Перший

6.00 М/с "Тачки проти"
6:05 М/с "Врум!"
6.30, 7.00, 8.00, 9.00, 9.25, 13.00, 15.00, 18.00, 20.25, 23.10, 2.00, 5.00 Новини
6.35, 7.05, 8.05, 9.05 Доброго ранку, Країно!
9.30 Т/с "Тасмичні Борого Ларічі"
11.15, 14.15 Телерадж
11.30 Д/с "Кухня По"
12.00 Енеїда
13.10 UA:Фольк. Слогоди
13.40 Д/с "Аромати Мексики"
14.15 Д/с "Аромати Мексики"
17.10, 14.45 Своя земля
17.30 Наші гроші
18.25 Тема дня
19.25 Перший на селі
19.55 Схеми. Корупція в деталях
20.00, 2.25 ЧС з волейболу серед чоловічих команд 2019 року, Польща - Україна
23.00 Д/с "Світ дикої природи"
0.00 Телерадж Тіосо
4.20 Д/с "Як працюють машини"
0.50 52 вікенди
4.50 Погода

Канал "1+1"

6.30, 7.10, 8.10, 9.10 Сніданок з "1+1"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 16.45, 19.30, 5.20 ТСН
9.30 Життя відомих людей
10.25, 12.20 Одруження наосліп
12.30 Міняю жінку
14.00 Сімейні мелодрами
15.00 Т/с "Величне століття. Роксолана"
17.10 Т/с "Наречена зі Стамбула"
20.45, 21.45 Т/с "Свати"
22.30 Право на владу
0.55 Х/ф "Міф"
3.35 Т/с "Центральна лікарня"

Інтер

2.45 "Подобриці!" - "Час"
3.30 Три сестри
4.55 Top Shop
5.25, 22.00 "Свідство вели... з Л. Каневським"
7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 17.40 Новини
7.10, 8.10, 9.20 Ранок з Інтером
10.00 Корисна програма
11.00, 21.00 Т/с "Не жіноча робота"
12.25 Х/ф "Кохання-зітхання по-французьки"
14.10, 15.00 Речдок
16.00 Роман з Ольгою
18.00, 19.00, 2.00 Стосується кожного
20.00 Подобриці
23.50 Т/с "Лінія світла"

ICTV

4.10 Скарб нації
4.20 Еврика!
4.25 Служба розшуку дітей
4.30 Факти
4.50 Т/с "Відліл 44"
5.35 Громадянська оборона
6.30 Ранок у великому місті
8.45 Факти. Ранок
9.15, 19.20 Надзвичайні новини з К. Стогнієм
10.10 Корисна програма
11.00, 21.00 Т/с "Не жіноча робота"
11.15, 13.20 Х/ф "Енді "Орел"
12.45, 15.45 Факти. День
14.25, 16.25 Х/ф "Термінатор"
16.45 Х/ф "Грошовий поїзд"
18.45, 21.05 Факти. Вечір
20.20 Секретний фронт
21.25 Т/с "Вихити за будь-яку ціну"
22.30 На трьох
0.25 Т/с "У полі зору"
2.15 Стоп-10

5 канал

6.00, 9.45, 21.40 Час-Тіме
6.15, 7.20 Огляд преси
6.25, 2.15 Машина часу
6.30, 8.00, 9.00, 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 22.00, 23.00, 0.00, 1.00, 2.00, 3.00, 4.00, 5.00 Час новин
7.10, 8.15, 21.25, 0.15 Актуально: Економіка.
Політика. Соціум
7.15, 12.55, 15.55, 18.10, 23.55 Погода в Україні
7.25 Драйве
7.55, 8.55, 9.40, 14.55, 16.55, 17.55, 22.55 Погода на курортах
8.30 Kyiv Life
8.40 Світла енергія
9.25, 17.45 Час громади
10.10, 11.10, 12.25, 13.10, 16.10, 17.10,

Родинне перевесло

сторінка для сімейного читання

Щастя для дитини - Маті родину

У Чорткові відкрили перший дитячий будинок сімейного типу. Тут проживають та виховуються дев'ятеро дітей віком від 4 до 19 років, повідомляє сайт Чортківської міської ради.

У домі є все необхідне для комфорту вихованців: світлі простори кімнати з меблями, велика кухня, обладнані санвузли, вітальня, ігрова і навіть спеціальна кімната для молитви.

Мамою-вихователю є черниця – сестра Йосафата, яка у 2012 році вирішила створити прийомну сім'ю і взяла під опіку трьох дітей. На той час окремого житла вони не мали, тому мешкали в епархіальному будинку. А вже в грудні 2015 року, за сприяння владика Дмитрія, у сім'ї з'явилася власна домівка. Єпископ весь цей час допомагав сестрі Йосафаті із дітками та матеріально забезпечував сім'ю.

Спочатку це було бажання просто допомогти малечі, якій не вистачає батьківського піклування. Ми вирішили взяти на виховання чотирьох дітей, а потім ще п'ятеро, – розповіла сестра Йосафата.

На урочистому відкритті дитячо-

го будинку після спільної молитви владика Дмитрія привітав вихованців, поблагодійно усіх присутніх та подякував сестрі Йосафаті за її працю та бажання опікуватися дітками.

Така подія – це свято насамперед для вихованців будинку, які отримали маму, братиків та сестричок. Я вірю в те, що в цьому домі малеча отримає гідне виховання та любов, яка їм так необхідна, – звернувся до присутніх міський голова Володимир Шматько.

Варто зауважити, що влада Чорткова завжди цікавилася та переймалася долею дітей, які перебували під опікою сестри Йосафати, і продовжуватиме це робити далі. Раніше депутати міської ради вирішили додатково виділити з міського бюджету 35 тисяч гривень на придбання побутової техніки для дитячого будинку сімейного типу. За ці кошти для діток купили ноутбук, морозильну камеру та посудомийну машину.

Учасниця народного танцювального колективу «Весна» Монастирського районного будинку культури Олена Куйбіда.
Фото Івана ПШОНЯКА

БЛАГОРОДНИЙ ЛАВР

Відколи діти поїхали на навчання, Зоня міцно собі не знаходила. Відправляла вранці чоловіка на роботу, наводила в домі блиск і красу, готувала обід, а далі не знала, куди себе подіти. Раніше, поки не поламався їхній старенький «Москвич», чоловік на цілий день відвозив її на дачу. А тепер, поки доберешся електричкою, – пора назад збиратися. Так мріяла колись про пенсію, вільний час. А тут не знаєш, що з тим вільним часом робити. Хіба що по базару прогулятися, до своєї давньої колежанки Віри навідатися. Вона торгує на квітковому ринку, тож можна відвести душу, так би мовити, без відриву від виробництва.

Віра теж зраділа зустрічі. Покупців у такій порі вже небагато, можна розслабитися. От тільки одна клієнтка, як надокучлива муха, від прилавка ніяк не могла вступитися. І те їй покажи, і те їй розкажи. Нарешті Віра не витримала:

- Жіночко, ви скажіть, для якої okazji вам вазон треба, тоді щось виберемо.
- Та мені... той... на подарунок чоловікові...
- Ви хочете вазон для свого чоловіка? – насправду здивувалася Віра.
- Та не для свого, – засміялася симпатична білявка.
- Зоня ще тоді подумала, що вона схожа на доглянуту болонку – бракувало тільки бантика під карком.
- Розумієте, я шукаю презент на день народження. Це має бути щось гідне важного чоловіка.
- Вам би підійшов благородний лавр. Але вже розібрали. Хоча чекайте, – Віра десь низьку витягнула рослину в горщику, обмотаному скотчем. – Тут є невелика тріщинка. Треба пересадити.
- Та коли там пересаджувати, як треба вже і зараз, – зраділа білявка.
- Віра провела поглядом «болонку», що

пробиралася з вазоном поміж рядами, і усміхнулася:

- Та то мені вранці мій шалапутний брат Ромко приніс. Уявляєш, каже, подарувала йому коханка, а Галька, його жінка, відразу щось запідозрила. Коротше, викинула вона того благородного лавра з другого поверху. Добре, що на клумбу втрапив, то тільки горщик надтріснув. Бо шкода було б. Рослина гарна.
- Коли подруги відсміялися, Віра цілком серйозно сказала:

- А знаєш, усі вони, песиголовці, однакові. Думаєш, наші інакші?
- Ні, не скажи. Мій Льончик не такий, – вступилася за свого благовірного Зоня. – Крім роботи, у нього хіба що футбол може бути. Знає тільки мене і сім'ю. Учора на іменини я йому теплі шкіряні рукавиці подарувала, то він знаєш, як зрадів? «Сонце моє, – каже (він мене тепер тільки так називає), – що би я без тебе робив?»

Як перетворити звичайнісінький папір у мистецтво, знає Галина Зрайчик із Оришківців Гусятинського району. Сплетені з паперової лози корзини, шкатулки, організери, вази, цукерниці і підставки приносять задоволення не лише для майстрині, а й для тих, хто стає власником цієї краси.

Галина Михайлівна за освітою – вчитель. Вона викладає історію у Васильківській школі. Утім, незважаючи на відданість улюбленій професії, жінка завжди знаходить час освоювати знання в інших сферах. Для прикладу, кілька років тому пані Галина зацікавилася агрономією. На своєму городі аматорка випробовує сучасні технології у вирощуванні овочів. Своїм досвідом вона навіть ділилася і з читачами «Сільського господаря».

Квіти – це ще одне захоплення Галини Зрайчик. Однак якщо більшість господинь садять у своєму квітнику традиційні нарциси, гладіолуси, троянди та айстри, то Галина Михайлівна віддає перевагу сухоцвітам. На її городі до перших заморозків наливаються різнокольоровими фарбами кермек, гомфрена, гіпсофіла, зайцевхвіст, ерінгум, нігела, різні сорти декоративного проса. Із цих сухоцвітів умілиця виготовляє красиві композиції, які впродовж усього року дарують літній настрій і наповнюють будинок тонким ароматом. Часто для довершеного гармонійного образу пані Галина поміщає квітковий букет у декоративну вазу, яку виготовляє з паперової лози.

Освоїти мистецтво лозоплетіння було моєю давньою мрією, –

ФОТОМІТЬ

Мистецтво з паперової лози

знається Галина Зрайчик. – Однак рогоза, яка б годилася для цієї справи, у нашій місцевості не росте. Та, як з'ясувалося, цьому є альтернатива – звичайнісінький папір. Лоза з цього матеріалу зручна у використанні. Вона гнучка, естетична і пластична. З неї можна зробити що завгодно.

Ази паперового мистецтва Галина Зрайчик черпала в інтернеті. По крихті збирала інформацію, перегля-

дала відеоуроки інших майстринь. Про свої перші виробы згадує неохоче, бо, зізнається, вони були не надто вдалимися. Та рух не опускала, шукала нові схеми і сама собі ускладнювала завдання. Пані Галина і тепер продовжує постійно вчитися та вдосконалюватися. Для своїх творінь у неї є безліч ідей. Виготовляє виробы, які не тільки прикрашають оселю, а й мають практичне застосування.

Та й доглядати за ними просто – достатньо витерти вологою серветкою. Чимало замовлень отримує напередодні Великодня. У цей час люди просять виготовити пасхальні корзини. Найбільше таким творінням захоплюються діти, бо отримують кошички у формі зайчика чи курки. Господині ж переважно замовляють підставки для фруктів, цукерниці, шкатулки, організери чи кашпо.

Серед інструментів майстрині спиця, на яку щільно намотує папір; клей, ножиці і ніж, а ще фарби, лаки і пензлики. Матеріалом слугує газета. «Цей ресурс доступний, дешевий, екологічний і вигідний, – каже Галина Михайлівна. – У результаті виробы мають подвійну користь: вони прикрашають свою красую і, водночас, переробляють вторинну – перетворюють непотрібний матеріал у необхідний».

Паперове лозоплетіння, за словами умілиці, – робота не з простих. Найбільше часу забирає скручування трубочок. Відтак їх фарбує, сушить і після цього плете виріб. Уже готовий ґрунтує і лакує.

Хоч ця праця і трудомістка, зате приносити мені велике задоволення, – каже Галина Зрайчик. – Для мене – це як своєрідна арт-терапія. У кожному річчя вкладаю частинку себе. Усе роблю з любов'ю. Тому виробы приносять щастя і мені, і тим, для кого вони створені.

Марія БЕЗКОРОВАЙНА

«Чужа душа – то тижє море сліз»

З віком шумів вітер, коли Стефа почув легкий і невпевнений стукіт у двері. Відчинила. На порозі стояв засмучений Михайло. Глянувши на нього, зрозуміла: щось трапилося. Неговірного чоловіка марно було про щось розпитувати. Знала: коли треба, розповідь усе сам. Пауза затягнулася, аж поки темної ночі Михайло почав свою важку сповідь...

З Катериною прожили чимало літ. Жінку його не дуже в селі любили – мала вдачу непросту через свій гострий язик. Обмовити могла будь-кого. Чоловік осуджував її, та даремно: хіба вона його слухала...

Михайло був надто вже розсудливим і спокійним для Катерини. У селі жартували з цього приводу, мовляв, є сімейний баланс. Чоловік при перших негардаздах хотів одразу розлучитися, поки дітей не було. Та тоді батько стримав: «Негоже, сину, свою половину кидати, у нашому роду це ганьба. Ти сам Катерину вибирав. Шлюб взяв, терли та й крапка».

Михайло й терпів. Двійко синів народилось. Освіту у місті здобули. Потім їх оженив. Тяжко працював у колгоспі. Ким тільки не був – і агрономом, і бригадиром, тепер у старості – фермером. Згодом онукам весілля справив. Та Катерина характер не змінила – прикришою ставала з кожним роком. Може, й терпів би до скону. Та несила. Діти розбіглися. Останній словесний вибрик жінки – і Михайло зрозумів: у цьому домі він більше не залишиться. Назад вороття йому нема.

Стефа все слухала... Вона багато чого не знала з життя мовчазного Михайла, а те, якою була Катерина, знали всі. Сама Стефанія була немісцевою. Приїхала в село із сусіднього району давно – з матір'ю та немовлятам на руках. Та не сприйняли, не полюбили її в селі й дотепер... Молодою була дуже вродливою – великі голубі очі, довга руса коса. Всі хлопці задивлялися на неї. А вона нікого не бачила й не помічала. Коли освіту здобула, бухгалтером у колгосп пішла. А там стрілася їй доля-недоля – заохалася в одруженого та ще й набагато старшого місцевого голову колгоспу. Та вона наче голову втратила від цього чорнявого жартівника. А коли завагітніла, зрозуміла, що життя їй тут не буде. Від ганьби, сорому й людського осуду одразу виїхала до іншого району, в чуже село. Але й там спокую не знайшла. Чого тільки не чула від місцевих жінок: покриткою називали, докоряли, навіщо сюди приперлася...

Молодиця замкнулася в собі. Майже ні з ким не товаришувала. Із чоловіками намагалася мало спілкуватися, щоб не викликати ніяких ревнотців. Хто-хто, а її рідна мати за кожним Стефиминим кроком ревно стежила. Та даремно, Стефанію вже ніхто не цікавив. Жила тепер одним – збудувати нове обійстя. Приїхали ж вони у стару хату, дах у ній протікав. А в селі які гроші? Благо, взяли на роботу до контори колгоспу. Тяжко з матір'ю гадували: худобу годували і продавали. Сяку-таку копійчину наскладали. Та опісля, здавалося, все село прийшло дивитися на нову оселю. Було все: осуд, заздорці... Бо як це так: одинока жінка та й таке набудувала. Стефанія попри все в душі радійла: нікому ж не кланялася і не завинила ні перед ким у цьому селі, яке так і не змогло полюбити її, чужинку.

Тільки Михайло дивився на неї без осуду. Лю-

бив з нею розмовляти. А з часом почав помалу допомагати. Вперше, коли матір поховала, згодом – город зорав, на базар до району часто підкидав. Лише поруч з ним Стефа була спокійною. Так три-чотири роки. А вони не йшли – бігли: йому вже за шістдесят, їй не набагато менше.

Михайло в селі поважали. Навіть голова колгоспу зважав на авторитетну думку Михайла. Коли нові ікони до церкви привезли, отець також покликав його на поміч і порадю. А тут недавно жінка із сусіднього села прибігла. Захекана, стривожена:

- Слухай, – благала. – Син в армії занедужав. Треба провідати його. Недобре якесь передчуття у мене. Страшно самій у дорогу пускатися. Поїхали, Михайло...

Послухав цю малознайому жінку. Катерина шипіла, мовляв, знаю я цю їзду, знову в дорогу за свій кошт.

Коли повернувся чоловік, жінка не просто кричала – виходила з себе:

- Ну що, приїхав, дідо вшивий, заробив грошей чи, може, потратився? А я таки знайду цю

Теклю, нехай компенсує. Довго ще Катерина лялалася, розмакувала руками. Михайло вже її не слухав. Може, це стало останньою краплею, яка переповнила чашу терпіння... Похалцень зібрав деякі речі. Вивіз з подвір'я лоша, яке недавно придбав для господарки, і пішов... До Стефи.

Село наче змовилося: було одностайним проти двох літніх людей – Михайла та Стефи. Про нього казали, що несповна розуму. Стефанія враз стала відьмою – причарувала ж таки на старості літ Михайла. Сини батька теж не зрозуміли. Священник прошив Михайла покаятися і шхаменути. Лише брат, мовчки вислухавши Михайла, підтримав його.

Покинута Катерина, коли зустрічала Стефу, ледь не плавала їй в обличчя, обливаючи при цьому словесним брудом. Обурена Стефана дочка, яка приїхала з міста, благала вигнати на вулицю старого Михайла. Ні, Стефанія цього не зробить. Вона розуміла його, як ніхто інший. Сама зі зболеною душею все життя. Так і жили – чужими серед своїх.

Недільного ранку зібралася на Службу Божу. Вийшовши з подвір'я, побачили на хвіртці свіжий напис: «Відома Стефа + божевільний Михайло = ». Після завіта «дорівнює» не було написано нічого. Чи то зловмисники не встигли дописати, чи не придумали, що найвлучніше буде в кінці напису.

Стефа подивилася Михайлові в очі. У них було стільки тепла. Дивна пара, взявшись за руки, прямувала до церкви – без її підтримки справитися з випробуваннями долі важко. Їх серця через молитву прагнули Божої любові, щастя й душевного спокою, якого так бракувало останні два роки...

Оксана ВОЛОШІНА

Валентина ЖДАН